

คู่มือการปฏิบัติงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

นางสาวจุฑามาส พงษ์โนรี
ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา

กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ

คู่มือ

การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓

จุฑามาส พงษ์โนรี

นักวิชาการศึกษาคำนาฏการพิเศษ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต ๒

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำนำ

คู่มือการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓ ฉบับนี้ ได้จัดทำขึ้น เพื่อให้ครูที่รับผิดชอบงานอาหารกลางวันในโรงเรียน หรือผู้ที่สนใจ ได้ดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓ เพื่อรองรับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ผู้จัดทำหวังว่า คู่มือการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน จะเป็นประโยชน์ต่อครูที่รับผิดชอบงานอาหารกลางวันในโรงเรียน หรือผู้ที่สนใจในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

จุฑามาส พงษ์โนรี

สารบัญ

	หน้า
❖ แนวทางปฏิบัติในการจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประกอบอาหาร การจ้างบุคคลเพื่อประกอบอาหาร หรือการจ้างเหมาประกอบอาหาร (ปรุงสำเร็จ)	๑
❖ แนวปฏิบัติการเบิกจ่ายเงินค่าอาหารกลางวันในสถานการณ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)	๕
❖ ภาคผนวก	

แนวทางปฏิบัติในการจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประกอบอาหาร
การจ้างบุคคลเพื่อประกอบอาหาร หรือการจ้างเหมาประกอบอาหาร (ปรุ่งสำเร็จ)

แนบท้ายหนังสือคณะกรรมการวินิจฉัยปัญหาการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ
ด่วนที่สุด ที่ กค (กวจ) ๐๔๐๕.๒/ว ๑๑๖ ลงวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๒

๑. นิยาม

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างหรือการบริหารพัสดุ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจให้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างหรือการบริหารพัสดุของหน่วยงานของรัฐ

“ผู้จัดซื้อ” หมายถึง ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดำเนินการจัดซื้อ

๒. แนวทางปฏิบัติในการจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประกอบอาหาร การจ้างบุคคลเพื่อประกอบอาหารหรือการจ้างเหมาประกอบอาหาร (ปรุ่งสำเร็จ) ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการ ดังนี้

๒.๑ กรณีการจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประกอบอาหาร

๒.๑.๑ ให้เจ้าหน้าที่จัดทำรายงานขอซื้อเสนอหัวหน้าหน่วยงานของรัฐ ตามนัยระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.๒๕๖๐ ข้อ ๒๒ วรรคหนึ่ง ดังนี้

(๑) ในกรณีที่ระบุวงเงินค่าจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประกอบอาหารไม่เกิน

๕๐๐,๐๐๐

บาท ให้ถือว่ารายงานขอซื้อดังกล่าวเป็นรายงานขอซื้อวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประกอบอาหารสำหรับการจัดซื้อในแต่ละครั้ง ตลอดระยะเวลาการจัดซื้อ เมื่อการจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประกอบอาหารมีวงเงินสะสมครบหรือใกล้จะครบวงจรงดกล่าวข้างต้น ให้เจ้าหน้าที่จัดทำรายงานขอซื้อฉบับใหม่ ทั้งนี้ โดยจะจัดซื้อเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน หรือรายภาคเรียน ก็ได้

(๒) ในกรณีที่ระบุวงเงินค่าจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประกอบอาหารเกินกว่า ๕๐๐,๐๐๐ บาท โดยจะจัดซื้อเป็นรายภาคเรียน หรือเป็นรายปีงบประมาณ/รายปีการศึกษา ก็ได้ โดยให้ดำเนินการจัดซื้อตามวิธีการที่กำหนดในมาตรา ๕๕ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.๒๕๖๐

อนึ่ง ในกรณีที่ได้รับจัดสรรงบประมาณเกินกว่า ๕๐๐,๐๐๐ บาท หน่วยงานของรัฐสามารถดำเนินการตามวรรคหนึ่ง (๑) หรือ (๒) ก็ได้ โดยให้พิจารณาถึงวัตถุประสงค์และประโยชน์ของหน่วยงานของรัฐหรือผู้บริโภคอาหาร

๒.๑.๒ ให้หน่วยงานของรัฐกำหนดรายการอาหารและคุณลักษณะของวัตถุดิบที่จะใช้ในการประกอบอาหารตามข้อ ๒.๑.๑ (๑) หรือ (๒) ทั้งนี้ การกำหนดรายการอาหารและคุณลักษณะเฉพาะของวัตถุดิบที่จะใช้ในการประกอบอาหารตามรายการที่กำหนด ให้หน่วยงานของรัฐคำนึงถึงคุณค่าทางอาหารหรือคุณค่าโภชนาการที่จำเป็นต่อการพัฒนาด้านร่างกายของผู้บริโภคอาหารในแต่ละวันด้วย

๒.๒ กรณีการจ้างบุคคลเพื่อประกอบอาหาร

ให้เจ้าหน้าที่จัดทำรายงานขอจ้างเสนอหัวหน้าหน่วยงานของรัฐ ตามนัยระเบียบฯ ข้อ ๒๒ วรรคหนึ่งโดยให้ถือว่ารายงานขอจ้างดังกล่าวเป็นรายงานขอจ้างบุคคลเพื่อการประกอบอาหารในแต่ละครั้ง ตลอดระยะเวลาการจ้าง โดยให้ดำเนินการจ้างโดยวิธีเฉพาะเจาะจง ตามมาตรา ๕๖ วรรคหนึ่ง (๒) (ข) แห่งพระราชบัญญัติฯ ซึ่งจะจัดจ้างเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน รายภาคเรียน หรือรายปีงบประมาณ/รายปีการศึกษา ก็ได้

๒.๓ กรณีการจ้างเหมาประกอบอาหาร (ปรุงสำเร็จ)

๒.๓.๑ ให้เจ้าหน้าที่จัดทำรายงานขอจ้างเสนอหัวหน้าหน่วยงานของรัฐ ตามนัยระเบียบฯ ข้อ ๒๒ วรรคหนึ่ง ดังนี้

(๑) ในกรณีที่ระบุงเงินการจ้างเหมาประกอบอาหาร (ปรุงสำเร็จ) ไม่เกิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท ให้ถือว่ารายงานขอจ้างดังกล่าวเป็นรายงานขอจ้างเหมาประกอบอาหาร (ปรุงสำเร็จ) สำหรับการจ้างในแต่ครั้ง ตลอดระยะเวลาการจ้างเหมาประกอบอาหาร (ปรุงสำเร็จ) เมื่อการจ้างเหมาประกอบอาหาร (ปรุงสำเร็จ) มีวงเงินสะสมครบหรือใกล้จะครบวงเงินดังกล่าวข้างต้น ให้เจ้าหน้าที่จัดทำรายงานขอจ้างฉบับใหม่ ทั้งนี้ โดยจะจ้างเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน หรือรายภาคเรียน ก็ได้

(๒) ในกรณีที่ระบุงเงินการจ้างเหมาประกอบอาหาร (ปรุงสำเร็จ) เกินกว่า ๕๐๐,๐๐๐ บาท โดยจะจัดจ้างเป็นรายเดือน รายภาคเรียน หรือเป็นรายปีงบประมาณ/รายปีการศึกษา ก็ได้ โดยให้ดำเนินการจ้างตามวิธีการที่กำหนดในมาตรา ๕๕ แห่งพระราชบัญญัติฯ

อนึ่ง ในกรณีที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ เกินกว่า ๕๐๐,๐๐๐ บาท หน่วยงานของรัฐสามารถดำเนินการตามวรรคหนึ่ง (๑) หรือ (๒) ก็ได้ โดยให้พิจารณาถึงวัตถุประสงค์และประโยชน์ของหน่วยงานของรัฐหรือผู้บริโภคอาหาร

๒.๓.๒ ให้หน่วยงานของรัฐกำหนดรายการอาหารจะต้องประกอบอาหาร (ปรุงสำเร็จ) โดยจะกำหนดเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน รายภาคเรียน หรือรายปีงบประมาณ/รายปีการศึกษา ก็ได้ ทั้งนี้ การกำหนดรายการอาหารให้หน่วยงานของรัฐคำนึงถึงคุณค่าทางอาหารหรือคุณค่าโภชนาการที่จำเป็นต่อการพัฒนาด้านร่างกายผู้บริโภคอาหารในแต่ละวันด้วย

๒.๔ การกำหนดราคากลาง

ให้ใช้วงเงินประมาณการที่จะจัดซื้อจัดจ้างซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายรายหัว เป็นราคากลาง ตามนิยามคำว่า “ราคากลาง” (๖) ราคาอื่นใดตามหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือแนวทางปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐนั้น ๆ ตามนัยมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติฯ

๒.๕ การตรวจรับพัสดุ

๒.๕.๑ กรณีการจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประกอบอาหาร

๒.๕.๑.๑ ให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ เพื่อทำหน้าที่ตรวจรับวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประกอบอาหารในการส่งมอบทุกครั้ง โดยให้จัดทำรายงานผลการตรวจรับเสนอหัวหน้าหน่วยงานของรัฐเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือน ตามความเหมาะสมแล้วแต่กรณี

ประธานคณะกรรมการตรวจรับพัสดุอาจมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งคนใดทำหน้าที่ตรวจรับพัสดุเบื้องต้นในแต่ละครั้งที่มีการส่งมอบก็ได้ และให้กรรมการผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจรับพัสดุเบื้องต้นจัดทำบันทึกสรุปรายการวัตถุดิบที่ตรวจรับในแต่ละครั้ง โดยให้รวบรวมและส่งมอบให้เจ้าหน้าที่พัสดุเก็บรวบรวมและเสนอต่อคณะกรรมการตรวจรับพัสดุเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือน ตามความเหมาะสมแล้วแต่กรณี

(๒) แต่งตั้งผู้ควบคุมรับผิดชอบในการประกอบอาหารนั้น และแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจการประกอบอาหาร ตามนัยข้อ ๑๘ ของระเบียบฯ โดยผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งต้องจัดทำเป็นบันทึก และรวบรวมเสนอต่อหัวหน้าหน่วยงานของรัฐเพื่อทราบเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือนตามความเหมาะสมแล้วแต่กรณี

๒.๕.๑.๒ ให้ผู้จัดซื้อสรุปรายการวัตถุดิบที่จัดซื้อในแต่ละสัปดาห์หรือแต่ละเดือนแล้วแต่

กรณีโดยรวบรวมและจัดทำรายการวัตถุดิบที่จัดซื้อดังกล่าว ส่งให้คณะกรรมการตรวจรับพัสดุหรือผู้ตรวจรับพัสดุเพื่อใช้ในการตรวจรับพัสดุ พร้อมทั้งเสนอต่อหัวหน้าหน่วยงานของรัฐเพื่อทราบเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือนตามความเหมาะสมแล้วแต่กรณี

๒.๕.๒ กรณีการจ้างบุคคลเพื่อประกอบอาหาร

(๑) ให้ผู้จัดซื้อวัตถุดิบมอบวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประกอบอาหาร พร้อมรายการของเมนูอาหารที่จะต้องประกอบอาหารในแต่ละวันให้กับผู้รับจ้าง

(๒) ให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐดำเนินการดังต่อไปนี้

แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจรับพัสดุหรือผู้ตรวจรับพัสดุ เพื่อทำหน้าที่ตรวจรับวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประกอบอาหารในการส่งมอบทุกครั้งโดยให้จัดทำรายงานผลการตรวจรับเสนอหัวหน้าหน่วยงานของรัฐเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือน ตามความเหมาะสมแล้วแต่กรณี

ประธานคณะกรรมการตรวจรับพัสดุอาจมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งคนใดทำหน้าที่ตรวจรับพัสดุเบื้องต้นในแต่ละครั้งที่มีการส่งมอบก็ได้ และให้กรรมการผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบและควบคุมรายการอาหารให้เป็นไปตามรายการอาหารที่กำหนดไว้ในขอบเขตของงาน โดยจัดทำเป็นบันทึกการตรวจรับและรวบรวมเสนอต่อคณะกรรมการตรวจรับพัสดุในแต่ละครั้ง โดยให้รวบรวมและส่งมอบให้เจ้าหน้าที่พัสดุเก็บรวบรวมและเสนอต่อคณะกรรมการตรวจรับพัสดุเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือนตามความเหมาะสมแล้วแต่กรณี

๒.๕.๓ กรณีการจ้างเหมาประกอบอาหาร (ปรุงสำเร็จ)

(๑) ให้เจ้าหน้าที่แจ้งรายการอาหารให้แก่ผู้รับจ้างเพื่อดำเนินการประกอบอาหาร (ปรุงสำเร็จ) ก่อนถึงวันประกอบอาหาร (ปรุงสำเร็จ) อย่างน้อย ๕ วันทำการ

(๒) ให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ในการตรวจรับพัสดุ ทั้งนี้ ประธานคณะกรรมการตรวจรับพัสดุอาจมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งคนใดทำหน้าที่ในการตรวจรับอาหารตามรายการอาหารของแต่ละวัน โดยให้รวบรวมและส่งมอบให้เจ้าหน้าที่พัสดุเก็บรวบรวมและเสนอต่อคณะกรรมการตรวจรับพัสดุเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือน ตามความเหมาะสมแล้วแต่กรณี

(๓) ในกรณีการจัดจ้างครั้งหนึ่งมีเงินไม่เกินหนึ่งแสนบาท จะมอบหมายให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นผู้ตรวจรับพัสดุก็ได้

อนึ่ง การแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ ตามข้อ ๒.๕.๑ ข้อ ๒.๕.๒ และข้อ ๒.๕.๓ ของโรงเรียนหรือสถานศึกษา ให้มีกรรมการบุคคลอื่น เช่น ผู้ปกครองนักเรียนหรือสมาคมผู้ปกครอง เป็นต้น เข้าร่วมเป็นกรรมการด้วย

๓. การประเมินคุณภาพอาหาร

กรณีโรงเรียนหรือสถานศึกษา ต้องจัดให้มีการสุ่มตรวจเพื่อประเมินคุณภาพอาหารจากนักเรียนผู้รับประทานอาหารเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือน ตามความเหมาะสมแล้วแต่กรณี

๔. การกำหนดค่าปรับในสัญญาหรือข้อตกลง

ในการทำสัญญาหรือข้อตกลงซื้อวัตถุดิบเพื่อประกอบอาหาร หรือการจ้างเหมาประกอบอาหาร (ปรุงสำเร็จ) ให้หน่วยงานของรัฐกำหนดค่าปรับเป็นรายวันในอัตราตายตัวร้อยละ ๐.๒ ของมูลค่าราคาวัตถุดิบหรืออาหาร (ปรุงสำเร็จ) ในวันที่ไม่ได้มีการส่งมอบตามเงื่อนไขของสัญญาหรือข้อตกลง

แนวปฏิบัติการเบิกจ่ายเงินค่าอาหารกลางวัน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙)

ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓ เพื่อรองรับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยหากมีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ หรือสัปดาห์มาเรียน ทำให้ไม่สามารถจัดหาอาหารกลางวันให้นักเรียนได้ จึงจำเป็นต้องจ่ายงบประมาณค่าอาหารกลางวันนักเรียนให้แก่ผู้ปกครอง เพื่อนำไปจัดหาอาหารกลางวันให้นักเรียนรับประทานที่บ้าน กรณีการใช้จ่ายงบประมาณดังกล่าว รวมถึงอาหารมื้ออื่น ๆ ที่ส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐเคยจัดให้ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตามวัตถุประสงค์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้จัดทำแนวปฏิบัติการเบิกจ่ายเงินค่าอาหารกลางวัน ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ดังนี้

๑. กรณีเปิดภาคเรียนและนักเรียนมาเรียนตามปกติ โรงเรียนเป็นผู้จัดหาอาหารกลางวันและจัดซื้อจัดจ้างตามหนังสือกระทรวงการคลัง ด่วนที่สุด ที่ กค (กวจ) ๐๔๐๕.๒/ว ๑๑๖ ลงวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๒ ใน ๓ กรณี ดังนี้

กรณีที่ ๑ กรณีการจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประกอบอาหาร

กรณีที่ ๒ กรณีการจ้างบุคคลเพื่อประกอบอาหาร

กรณีที่ ๓ กรณีการจ้างเหมาประกอบอาหาร (ปรุงสำเร็จ)

๒. กรณีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ การสัปดาห์มาเรียน หรือการปรับรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓ โดยจ่ายเงินเป็นค่าอาหารกลางวัน ให้ดำเนินการเบิกจ่ายเป็นรายเดือน ตามแนวทาง ดังนี้

๒.๑ สถานศึกษาแต่งตั้งผู้จ่ายเงินอย่างน้อย ๒ คน ต่อห้องเรียน (ครูประจำชั้น และครูการเงินโรงเรียน) เพื่อร่วมกันจ่ายเงินให้กับนักเรียนหรือผู้ปกครอง (ดังตัวอย่างเอกสารหมายเลข ๑) โดยลงลายมือชื่อรับเงิน กรณีนักเรียนไม่สามารถลงลายมือชื่อรับเงินได้ ให้ผู้ปกครองลงลายมือชื่อรับเงินแทน เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานการจ่ายเงินตามแบบหลักฐานการจ่ายเงิน (ดังตัวอย่างเอกสารหมายเลข ๒)

๒.๒ ตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน (ข้อ ๑ และข้อ ๒)

๒.๓ จัดเก็บหลักฐานการจ่ายเงิน เพื่อการตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

หมายเหตุ : กรณีเปิดเรียนชดเชยในวันเสาร์ – อาทิตย์ วันหยุดนักขัตฤกษ์ และวันหยุดชดเชยอื่น ๆ ให้ดำเนินการตามข้อ ๑ หรือ ข้อ ๒ และนับเป็นวันเรียนปกติ

ภาคผนวก

คำสั่งโรงเรียน

ที่/.....

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจ่ายเงินค่าอาหารกลางวันในสถานการณการแพรระบาด
ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓ เพื่อรองรับสถานการณการแพรระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) โดยหากมีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ หรือ สลับวันมาเรียน ทำให้ไม่สามารถจัดหาอาหารกลางวันให้นักเรียนได้ จึงจำเป็นต้องจ่ายงบประมาณ ค่าอาหารกลางวันนักเรียนให้แก่ผู้ปกครอง เพื่อนำไปจัดหาอาหารกลางวันให้นักเรียนรับประทานที่บ้าน กรณีการใช้จ่ายงบประมาณดังกล่าว รวมถึงอาหารมื้ออื่น ๆ ที่ส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐเคย จัดให้

ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด จึงขอแต่งตั้งบุคคลดังต่อไปนี้เป็นคณะกรรมการจ่ายเงิน ประกอบด้วย

๑.	ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่
๒.	ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่
๓. ฯลฯ	
๔.	ครูการเงินโรงเรียน

ให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
ต่อทางราชการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ เดือน พ.ศ. เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ เดือน พ.ศ.

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียน

**แบบหลักฐานการจ่ายเงินค่าอาหารกลางวัน
ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)**

ระดับชั้น อนุบาลปีที่ ประถมศึกษาปีที่

จำนวนนักเรียนที่ได้รับเงินทั้งสิ้น คน ระหว่างวันที่ ถึง

ได้รับเงินจากโรงเรียน

สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต

และขอรับรองว่าข้าพเจ้านำเงินที่ได้รับไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของทางราชการต่อไป

ที่	ชื่อ - สกุลนักเรียน	หมายเลขประจำตัว นักเรียน ๑๓ หลัก	จำนวน เงิน	วันที่รับเงิน	ลายมือชื่อ ผู้รับเงิน	หมายเหตุ

รวมทั้งสิ้น (.....)

ลงชื่อ ผู้จ่ายเงิน
(.....)

ครูประจำชั้น

ลงชื่อ ผู้จ่ายเงิน
(.....)

ครูการเงินโรงเรียน

ตรวจสอบแล้วถูกต้อง

ลงชื่อ ผู้อำนวยการโรงเรียน
(.....)

คู่มือการปฏิบัติงานแนวทางการดำเนินงาน เสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถืพุทธ

จุฑามาส พงษ์โนรี

นักวิชาการศึกษาคำนาถการพิเศษ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต ๒

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระบรมราโชวาท

รัชกาลที่ ๙

...การศึกษาเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญยิ่งของมนุษย์ คนเราเมื่อเกิดมาก็ได้รับการสั่งสอนจากบิดา มารดา อันเป็นความรู้เบื้องต้น เมื่อเจริญเติบโตใหญ่ขึ้น ก็เป็นหน้าที่ของครูและอาจารย์สั่งสอนให้ ได้รับวิชาความรู้สูง และอบรมจิตใจให้พร้อมด้วยคุณธรรม เพื่อจะได้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ สืบไป...

ความตอนหนึ่งในพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร

ในวันที่ ๑๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕

คำนำ

จากจุดเน้นการขับเคลื่อนนโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ได้เน้นย้ำให้ดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานให้เหมาะสม และต้องมีบทบาทในการสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบาย ด้านอื่นด้วย รวมทั้งมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากขึ้น ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญและขับเคลื่อนการทำงานอย่างจริงจัง

สำหรับการขับเคลื่อนการทำงานด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกประชาธิปไตย นั้น ให้ดำเนินการเรื่องการปฏิบัติธรรมของนักเรียนนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง เน้นการปลูกฝังเรื่องความมีวินัย การแบ่งหน้าที่การทำงาน จิตอาสา การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ความเสียสละ ความเสมอภาค หญิง – ชาย ตั้งแต่เล็ก ๆ นอกจากนั้น ให้ดำเนินการนำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการครูพระสอนศีลธรรม และโครงการปฏิบัติธรรมสำหรับผู้บริหารมาดำเนินการต่อเนื่อง รวมทั้ง ควรนำเรื่องหน้าที่พลเมือง และศีลธรรมกลับมาบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอน

การดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ จึงมีคุณค่าและจำเป็นที่สถานศึกษาต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลกับนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน และต้องได้รับความร่วมมือจากผู้บริหาร คณะครู ตลอดจนบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียน ในการดำเนินงาน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งไว้

จุฑามาส พงษ์โนรี

สารบัญ

หน้า

คำนำ

ตอนที่ ๑	การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	
	- ความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธ	๑
	- กรอบแนวคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ	๑
	- แนวทางการดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ	๓
	- การประเมินตนเองของโรงเรียน	๔
ตอนที่ ๒	โครงการคุณธรรม (Moral Project)	๖

ภาคผนวก

- ตัวชี้วัดที่ ๗ ระดับความสำเร็จของโรงเรียนวิถีพุทธที่ผ่านการประเมินผลการดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

ตอนที่ ๑

การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

ความเป็นมาโรงเรียนวิถีพุทธ

สืบเนื่องมาจากที่กระทรวงศึกษาธิการจัดการประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา” ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งมี ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ให้เกียรติเป็นประธาน ที่ประชุมได้หารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัด

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการนำความเห็นของที่ประชุมมาหารืออีกหลายครั้ง อีกทั้ง ดร.สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และคณะได้ไปกราบขอคำแนะนำเรื่องการจัดโรงเรียนวิถีพุทธ จากพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ณ วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ ๑-๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ นอกจากนั้นยังมีข้าราชการระดับสูงได้ไปกราบขอคำแนะนำในเรื่องเดียวกันนี้จากพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งนิมนต์ท่านมาให้ข้อคิดในการประชุมระดับความคิดครั้งแรก

วันที่ ๒๖-๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ เป็นการประชุมหารือเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นครั้งแรกมีพระภิกษุคฤหัสถ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ มาประชุมประมาณ ๕๐ รูป/คน ได้ข้อสรุปเบื้องต้นถึงหลักสำคัญของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธ

วันที่ ๑-๔ เมษายน ๒๕๔๖ เป็นการประชุมหารือครั้งที่ ๒ มีพระภิกษุและคฤหัสถ์ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินการต่อจากหลักการที่ได้สรุปไว้แล้ว

จากการประชุมใหญ่ ๒ ครั้ง ทำให้ได้ข้อสรุปโรงเรียนวิถีพุทธในเรื่อง ภาพสรุปโรงเรียนวิถีพุทธ กรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และแนวทางการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

กรอบแนวคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ

คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา (๒๕๔๖) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการ

รูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธ

❖ **จุดเน้น** โรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ **สมาธิ ปัญญา** อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญาเข้าใจในคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหาร และคณะครูเป็นกัลยาณมิตร ช่วยกันพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีชีวิต วิถีการเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมต่าง ๆ ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่นำไปสู่ “ปัญญา”

วิถีชีวิตที่ดิงตามหลักไตรสิกขาทั้ง ๓ ด้าน

๑) ศีล (พฤติกรรม)

- (๑) มีกิริยามารยาท กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น
- (๒) รู้จักพิจารณาเลือกเสพสิ่งบริโภค และสื่อต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ด้วยปัญญา
- (๓) รู้จักความพอดี พอประมาณ ในการแสวงหา บริโภค สะสมสิ่งต่าง ๆ
- (๔) ปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ภายนอกที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดวินัยในตนเอง
- (๕) ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่นโดยมีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต
- (๖) มีชีวิตที่สัมพันธ์ด้วยดีกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม

๒) จิตใจ (สมาธิ)

- (๑) มีสมรรถภาพที่ดี คือ มีสมาธิ มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง มุ่งมั่นทำดี ด้วยจิตใจกล้าหาญ อดทน สู้สิ่งยาก ขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อสามารถฟันฝ่าอุปสรรคผ่านความยากลำบากไปได้ พึ่งตนเองได้
- (๒) มีคุณภาวะ คือ มีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตา กรุณาโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ ละอายชั่วกลัวบาป ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ กล้ารับผิดชอบ เกิดจิตที่เป็นบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอ
- (๓) มีสุขภาวะที่ดี คือ มีความสุข ความร่าเริง เบิกบาน มองโลกในแง่ดี มีกำลังใจ เกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ ในการร่วมกิจกรรมงานต่าง ๆ

๓) ปัญญา

- (๑) มีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาปบุญ คุณโทษ
- (๒) มีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจ ใฝ่รู้ รู้จักการค้นคว้า การจดบันทึกให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ประมวลผล สามารถนำเสนอถ่ายทอดได้ทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคล
- (๓) มีทักษะชีวิตเท่าทันต่อสิ่งร้ายภายนอก และกิเลสภายในตนเองสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ สามารถนำหลักธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้
- (๔) มีฐานชีวิตที่ดีมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรม เกิดปัญญาเข้าใจในสังขารในชีวิตได้ตามวุฒิภาวะของตน สามารถต่อยอดพัฒนาไปสู่การปฏิบัติธรรมให้เกิดความเจริญงอกงามในธรรมที่สูงยิ่งขึ้นไป

❖ **ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ** เน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ โดยส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม ๔ ประการ คือ

- ๑) สัจปุริสสังเสวะ หมายถึงการอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูลมีสื่อที่ดี
- ๒) สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี
- ๓) โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี
- ๔) อัมมานุอัมมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ มีขั้นตอนสำคัญ เช่น การเตรียมการ เตรียมทั้งบุคลากรผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากรที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนาการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาคุณธรรม ในการพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพและองค์ประกอบที่จัดไว้ข้างต้น ขึ้นต่อมาก็คือ การดูแลสนับสนุน ใกล้ชิด ด้วยท่าทีของความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ที่จะทำให้การพัฒนานักเรียนและงาน ดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อจากนั้น มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยอิทธิบาท ๔ และหลักอุปญาตธรรม คือ ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียรเป็นต้น ขึ้นสุดท้ายของกระบวนการบริหารแต่เป็นฐานสู่การพัฒนาในลำดับต่อไป คือ ขึ้นประเมิณผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

ลักษณะการเกื้อกูลสัมพันธ์ โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน จะมีลักษณะของการร่วมมือทั้งสถานศึกษา บ้าน วัด และสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน ด้วยศรัทธาและฉันทะ ที่จะพัฒนาทั้งนักเรียนและสังคมตามวิถีแห่งพุทธธรรม เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน

การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธแม้จะยึดผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ แต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัยให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ในลักษณะสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ เช่น ศรัทธาในพระพุทธานุศาสน์และพัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตที่ดั่งงาม ละ เลิก อบายมุข การถือศีล ๕ เป็นต้น ความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ และการเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น

แนวทางการดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

แนวทางการดำเนินงาน ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธทำให้โรงเรียนมีแนวทางการพัฒนาโรงเรียนที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งมีการพัฒนาอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งอัตลักษณ์ทั้ง ๒๙ ประการมีดังนี้

ตารางที่ ๑ อัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

ด้านกายภาพ	ด้านกิจกรรมประจำวันพระ	ด้านการเรียนการสอน	ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน	ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ
๑) มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ	๑) ใส่เสื้อขาวทุกคน	๑) บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เข้า บ่าย ทั้งครูและนักเรียน	๑) รักษาศีล ๕	๑) ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน
๒) มีพระพุทธรูปหน้าโรงเรียน	๒) ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์	๒) บูรณาการวิถีพุทธ ทุกกลุ่มสาระ และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๒) ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม	๒) ไม่ดู ด่า นักเรียน
๓) มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน	๓) รับประทานอาหารมังสวิรัตินมื้อกลางวัน	๓) ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง	๓) ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ	๓) ขึ้นชมคุณความดี หน้าเสาธงทุกวัน
๔) มีพุทธศาสนสุภาษิต วาจาธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่าง ๆ	๔) สวดมนต์แปล	๔) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน ทุกคน ไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัด เดือนละ ๑ ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้	๔) ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ	๔) โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่น ความรู้สึกที่ได้ทำความดี
๕) มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น		๕) ครู ผู้บริหาร	๕) มีนิสัยใฝ่รู้ สู้อยาก	๕) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี
๖) มีห้องพระพุทธศาสนาหรือลานธรรม				๖) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สอบได้ธรรมศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย
๗) ไม่มีสิ่งเสพติดเหล้า บุหรี่ในโรงเรียน ๑๐๐%				๗) บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง
				๘) มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ

การจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ แนวความคิดเบื้องต้นของการจัดสภาพในสถานศึกษาที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ ให้มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

๑) ด้านกายภาพ ๗ ประการ

- ๑.๑ มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ
- ๑.๒ มีพระพุทธรูปหน้าโรงเรียน
- ๑.๓ มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน
- ๑.๔ มีพระพุทธรูปศาสนสุภาพิต วาฑะธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่าง ๆ
- ๑.๕ มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น
- ๑.๖ มีห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม
- ๑.๗ ไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ ๑๐๐%

๒) ด้านกิจกรรมประจำวันวันพระ ๔ ประการ

- ๒.๑ ใส่เสื้อขาวทุกคน
- ๒.๒ ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์
- ๒.๓ รับประทานอาหารมังสวิรัตินมื่อกลางวัน
- ๒.๔ สวดมนต์แปล

๓) ด้านการเรียนการสอน ๕ ประการ

- ๓.๑ บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เข้า ป้าย ทั้งครู และ นักเรียน
- ๓.๒ บูรณาการวิถีพุทธ ทุกกลุ่มสาระ และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- ๓.๓ ครู พานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสาสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง
- ๓.๔ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคน ไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ ๑ ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้
- ๓.๕ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคน เข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

๔) ด้านพฤติกรรม ครู ผู้บริหารเรียนและนักเรียน ๕ ประการ

- ๔.๑ รักษาศีล ๕
- ๔.๒ ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม
- ๔.๓ ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ
- ๔.๔ ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และ สิ่งของ
- ๔.๕ มีนิสัยใฝ่รู้ สู้อภัย

๕) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ ๘ ประการ

- ๕.๑ ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน
- ๕.๒ ไม่ดู ด่า นักเรียน
- ๕.๓ ชื่นชมคุณความดี หน้าเสาธงทุกวัน
- ๕.๔ โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่น ความรู้สึกที่ได้ทำความดี
- ๕.๕ ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี
- ๕.๖ ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สอบได้ธรรมศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย
- ๕.๗ บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง
- ๕.๘ มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ

การประเมินผลการดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนสามารถประเมินผลการดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ
ดังนี้

๑. ประเมินตนเองของโรงเรียน ตามความจริงครบทุกด้านตามเกณฑ์การให้คะแนน
ผ่านเว็บไซต์ www.vitheeбудdha.com ดังนี้

รอบที่ ๑ ระหว่างวันที่ ๑ พฤษภาคม - ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๔

รอบที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๑ สิงหาคม - ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔

๒. ใช้ข้อมูลจากการประเมินตนเองของโรงเรียนในเว็บไซต์เดียวกันนี้ ประเมิน
ในแบบฟอร์มตัวชี้วัดที่ ๗ ระดับความสำเร็จของโรงเรียนวิถีพุทธที่ผ่านการประเมินผลการดำเนินการ ๒๙
ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ (แบบฟอร์มตัวชี้วัด ARS ๗(๒)) ตามคู่มือการปฏิบัติราชการตาม
แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ หน้า ๙๓-๑๐๘

๓. สรุปผลการดำเนินการ พร้อมภาพกิจกรรม การดำเนินงาน ๒๙ ประการสู่ความเป็น
โรงเรียนวิถีพุทธ ให้ผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในเขตพื้นที่ ภายในวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔

ตอนที่ ๓

การดำเนินงานโครงการคุณธรรม

โครงการคุณธรรมคืออะไร?

โครงการคุณธรรม หรือโครงการความดี เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำความดีมีคุณธรรมแบบเชิงรุก โดยให้ผู้เรียนที่เป็นเด็กและเยาวชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมการเรียนรู้เอง ผ่านเทคนิควิธีการเรียนรู้แบบโครงการ (Project Approach) โดยประเด็นที่เลือกทำโครงการนั้นเกิดขึ้นมาจากความสนใจและความคิดริเริ่มของผู้เรียนเอง เน้นการเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่มที่ลงมือปฏิบัติงานจริงด้วยความพากเพียรพยายามอย่างจดจ่อต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควร (ต้องทำงานจริงไม่น้อยกว่า ๒ เดือน) ในลักษณะวิจัยปฏิบัติการ (action research) นำไปสู่การแก้ไขปัญหาด้านความเสื่อมทรามทางศีลธรรม และส่งเสริมการบ่มเพาะความดีมีคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ รวมทั้งการขยายความมีส่วนร่วมไปสู่บุคคลต่างๆ ในสถานศึกษาและชุมชนของตนเองหรือชุมชนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

การเรียนรู้ที่ไม่จำกัด EDUCATION FOR ALL

ในเมื่อโครงการคุณธรรมเป็นกระบวนการพัฒนาคุณธรรมและความดี โครงการคุณธรรมนี้ จึงมีลักษณะที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน โดยไม่มีข้อจำกัดว่าเรียนสายวิทย์หรือสายศิลป์ มีอุปกรณ์เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์หรือเปล่า? เป็นนักเรียนประถมหรือมัธยม เพราะคุณธรรมและความดีงามนั้น เป็นเรื่องที่มีคุณค่าที่ควรเข้าถึงของคนทุกคนนั่นเอง

ไม่จำกัดจำนวนคน เพศ วัย สถานะ ระดับช่วงชั้นหรือสายวิชาที่เรียน แต่สนับสนุนให้ทุกคนมีส่วนร่วมให้ได้มากที่สุด แม้ว่าจะมีผู้รับผิดชอบโครงการเป็นกลุ่มเริ่มต้น ๘-๑๐ คนก็ตาม แต่โครงการก็กำหนดเงื่อนไขให้ผู้รับผิดชอบนี้ ต้องคิดวางแผนและดำเนินงานเพื่อขยายหาแนวร่วมต่อไปในรูปของเครือข่ายแกนนำ สมาชิกร หรือกลุ่มเป้าหมาย และต้องสร้างความมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนให้มากที่สุด ทั้งครอบครัว(บ้าน) ศาสนา(วัด) และสถานศึกษา(โรงเรียน) โครงการคุณธรรมไม่มีกติกาคควบคุมจำนวนคนที่มาช่วยทำโครงการ หากใครอยากมาช่วย อยากเข้ามาร่วมทำงาน ก็เข้ามาช่วยเลย โครงการใดยังมีคนมาช่วยร่วมมือด้วยมากเท่าไร โครงการนั้นยิ่งประสบความสำเร็จ เพราะเท่ากับว่ามีคนมาร่วมทำความดีเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

องค์กรร่วมแห่งความดี ที่ไร้ขีดจำกัด

ไม่แยกเรื่อง ไม่แยกส่วน แต่ทุกเรื่องสาระสามารถบูรณาการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการนี้ได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นวิชาการด้านใดหรือปัญหาของใคร นำองค์ความรู้ทุกด้าน ทุกวิชา ทุกสาระการเรียนรู้ และทุกทักษะที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นศิลปะ-ดนตรี-กีฬา สามารถนำมาปรับบูรณาการใช้ในการทำความดี ทำการงาน และการสื่อสารประชาสัมพันธ์โครงการได้ทั้งสิ้น

ไม่ติดขัดทั้งงบประมาณ เพราะการทำโครงการด้านความดีหรือคุณธรรมนี้ไม่ต้องลงทุนด้วยเม็ดเงินมาก บางโครงการลงทุนเพียงแรงงานจากสองมือที่คอยเก็บขยะ และเมื่อแยกขยะขายก็ได้ทุนมาเพิ่มอีก บางโครงการใช้สองมือน้อยๆ บิบนวดให้พ่อแม่ปู่ย่าตายายในชุมชน บางโครงการมาจากพฤติกรรมช่วยกันประหยัดน้ำประหยัดไฟ บางโครงการมาจากการยิ้มไหว้ทักทาย ตัวอย่างของโครงการในลักษณะเช่นนี้มีอยู่มากมายที่ลงทุนน้อยแต่ได้ผลและมีคุณค่ามาก แต่อย่างไรก็ตาม ก็ต้องมีการลงทุนเม็ดเงินในเรื่องคุณธรรมบ้าง ไม่ใช่ปากบอกว่าเรื่องคุณธรรมความดีสำคัญแต่พฤติกรรมไม่แสดงออกว่าให้ความสำคัญเลย โครงการนี้จึงออกแบบเป็นพิเศษให้โครงการที่ได้รับคัดเลือกได้รับทุนการสนับสนุนเบื้องต้นจาก สพฐ. และศูนย์คุณธรรม ตั้งแต่ต้นทางของการทำงาน และเชื่อว่าการลงทุนทางด้านคุณธรรมความดีนี้จะเห็นยวนำและ

ดึงดูดให้ทุกภาคส่วนในโรงเรียนชุมชนมาร่วมกันลงทุนในเรื่องความดีนี้เพิ่มขึ้นอีกหลายเท่าตัว ซึ่งก็พบว่าเป็นจริง เพราะหากว่าเงินทุนที่ได้รับไม่พอกลุ่มทำงานกลับมีวิธีการหาทางออก ขอความช่วยเหลือในรูปแบบอื่นๆ ด้วยตัวเองได้อีกที่น่าอัศจรรย์ เพราะความดีย่อมเหนี่ยวนำความดีมาหากัน เช่นได้รับการบริจาคและความช่วยเหลือจากผู้ที่ศรัทธาและนิยมชมชื่นในการทำความดีของกลุ่มเยาวชน เรียกว่าบุญต่อบุญนั่นเอง

ดังนั้นโครงการคุณธรรม จึงเป็น WIN-WIN SITUATION กล่าวคือ ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและทุกฝ่ายก็ได้รับประโยชน์สุขร่วมกันทั้งหมด กล่าวคือ ปัญหาต่างๆ ในโรงเรียนและชุมชนได้รับการพิจารณาและแก้ไข เด็กและเยาวชนได้รับการปลูกฝังบ่มเพาะซึมซับและเรียนรู้คุณธรรมความดีงามต่างๆ ด้วยความรู้สึกเป็นเจ้าของ เด็กและเยาวชนได้ฝึกฝนและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดเชิงระบบ คิดประเมินค่า ฯลฯ ผ่านการทำโครงการอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เด็กและเยาวชนได้รับการฝึกทักษะการทำงานจริง การทำงานเป็นระบบ ความรับผิดชอบต่องาน และได้รับการฝึกทักษะทางสังคม ผ่านกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มใหญ่ในระยะเวลายาวนานพอสมควร และเมื่อโครงการนั้นๆ ได้มีการขยายผลไปถึงการแก้ปัญหาในครอบครัว วัด ชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง พระสงฆ์ และคนในชุมชนก็จะได้รับอานิสงส์แห่งประโยชน์สุขนั้นด้วย ผู้บริหารและคณะครูอาจารย์ก็จะเบาใจสบายใจไม่ต้องกังวลเครียดกับปัญหาที่สั่งสมไว้มากมายโดยไม่มีการแก้ไข แต่ปัญหาเหล่านั้นกลับแปรเปลี่ยนเป็นผลงานที่มีความโดดเด่นและน่าชื่นชมแทน นอกจากนี้ ผู้บริหาร ครูอาจารย์ และศึกษานิเทศก์ ยังสามารถนำข้อมูลและผลจากการทำโครงการคุณธรรมมาทำการวิจัยให้เป็นผลงานที่มีคุณค่า ได้อย่างมีคุณภาพและเกิดประโยชน์แท้จริงได้อีกด้วย

โครงการคุณธรรม

การทำดีเชิงรุกพร้อมกับการเรียนรู้ชีวิตอย่างเป็นวิทยาศาสตร์

โครงการคุณธรรมนี้ถูกออกแบบมาเพื่อให้ตอบโจทย์ คำทำนายที่ว่าเด็กไทยไม่ไผ่ดี ไผ่ต่ำทำชั่วมั่ว เพศเสพยา ละอายการทำดี ทำงานเป็นทีมไม่เป็น คิดวิเคราะห์ไม่ได้ โดยการสร้างเงื่อนไขให้เขาใช้ปัญหาจริงที่ต้องเผชิญอยู่ทุกวัน ไม่ว่าจะในโรงเรียนหรือในครอบครัวในชุมชน นำมาตรวจสอบ วิเคราะห์ วางแผน แสวงหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน ซึ่งไม่เพียงเข้าใจปัญหานั้นเท่านั้น นี่ยังเป็นโอกาสให้เด็กๆ ได้เชื่อมโยงสู่ตนเอง เพราะคุณสมบัติของโครงการคุณธรรมนั้น พิเศษตรงที่เป็นเรื่องในชีวิตจริง เป็นประเด็นปัญหาจริงๆ ในชีวิต ซึ่งทุกคนมีส่วนร่วม เกี่ยวข้อง สัมพันธ์อยู่ด้วยกันนั่นเอง แต่อาจไม่รู้ตัวก็ได้ ดังนั้น ด้วยกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ จึงพบทางออกของปัญหาด้วยปัญญา โครงการคุณธรรมจึงเป็นกระบวนการที่นำพาให้เด็กไทยสามารถทำโครงการจริงในชีวิตด้วยวิธีคิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์นั่นเอง

โครงการคุณธรรมนั้น เน้นการนำปัญหาในชีวิตจริงมาเรียนรู้ผ่านการทำโครงการ อันจะเป็นการเรียนรู้และพัฒนาทักษะชีวิตด้วยวิธีคิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ หรือ ด้วยกระบวนการทางปัญญา อันพอจะสรุปได้เป็นลำดับขั้นดังนี้

๑) สังเกตปัญหา ระดมความคิด เลือกระบุ วิเคราะห์ เชื่อมโยง “ปัญหา-สาเหตุ” ได้ชัดเจน เห็นความเชื่อมโยงเป็นเหตุเป็นปัจจัยเกี่ยวเนื่องกันได้ตลอดสาย (จาก “ภายนอก” สู่ “ภายใน” ชีวิตจิตใจของตนเอง)

๒) คาดการณ์และระบุ “เป้าหมาย” ของการแก้ปัญหาให้ชัด ทั้งเป้าหมายในตัวคน (พฤติกรรม จิตใจ ปัญญา ที่คาดหวัง) เป้าหมายนอกตัวคน (สิ่งแวดล้อม-กายภาพ) เป้าหมายเชิงปริมาณ เป้าหมายเชิงคุณภาพ เป้าหมายระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว

และเมื่อรู้จุดหมายปลายทางชัด การกำหนดทิศทางและการเดินทางก็จะชัดไปด้วย

๓) วางแผนและออกแบบ “ทางแก้” หรือวิธีการทดลองอย่างมีหลักเกณฑ์ ที่แก้ปัญหาได้ตรงจุด (คือแก้ที่สาเหตุ) และถึงพร้อมที่จะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้

๔) ลงมือทำ พร้อมกับเรียนรู้ แสวงหา ผักผ่อน “คุณธรรมจากภายในตน” ไปสู่ “การแก้ปัญหาภายนอก” ทั้งการเรียนรู้ส่วนบุคคลจำเพาะตน และเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการกลุ่ม

๕) ลงมือปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ มีการติดตามและเก็บบันทึกข้อมูล ทำตามแผนงานอย่าง ยืดหยุ่น มุ่งมั่นทุ่มเทแต่ไม่ยึดติดมากเกินไป เรียนรู้ย่างตื่นตัวเท่าทันพร้อมปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขสูงสุดแม้มีข้อจำกัดมากมาย

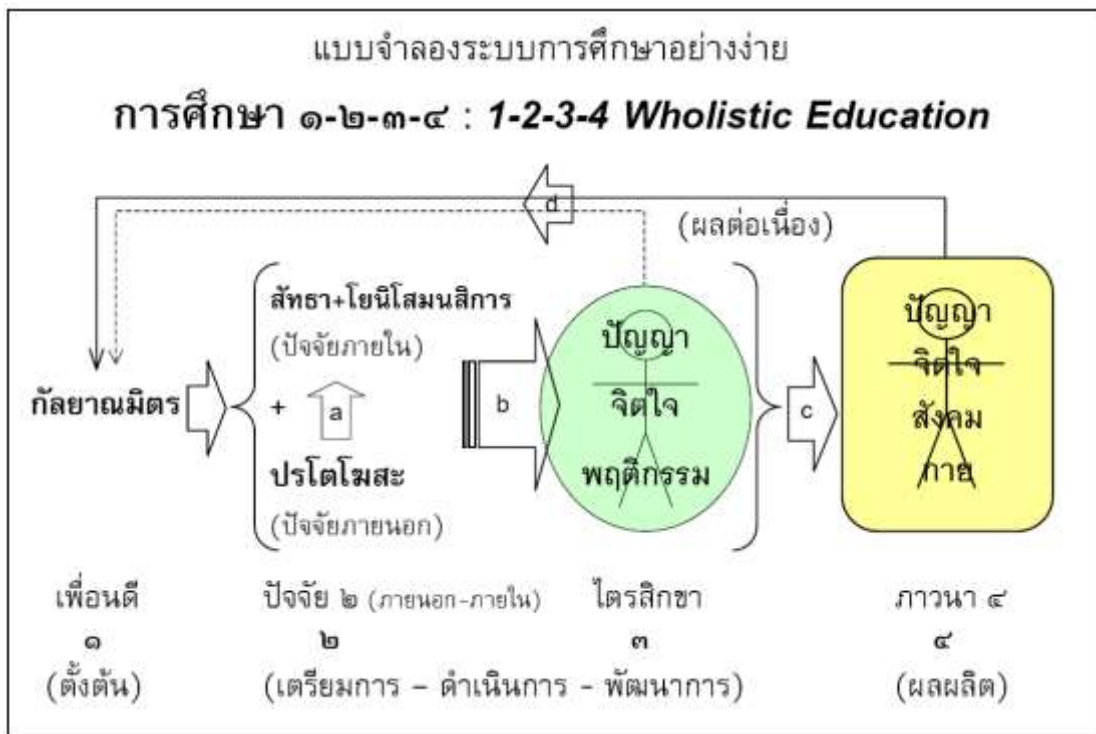
๖) ประมวลผล-สรุปผล ประเมินผลการบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ การประเมินตนเอง การย้อนพิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง และการต่อยอดขยายผล

๗) นำเสนอ สื่อสาร ข้อมูลเรื่องราวการทำโครงการผลของการทำงาน สู่สาธารณะ อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นการแพร่ขยายความดี-สื่อสารความดี บอกต่อองค์ความรู้ในการแก้ปัญหาต่างๆ เผยแพร่วิธีการในการทำ ความดี อันจะเป็นการเสริมสร้างค่านิยมการทำ ความดี สร้างแรงบันดาลใจในการทำ ความดีให้กับผู้อื่นต่อไป และเป็นการสืบต่อความดีต่อไปได้ไม่สิ้นสุด

แก่นการเรียนรู้คือ “ร่วมกัน ทำดี อย่างมีปัญญา”

กระบวนการเรียนรู้ที่ดีและสมบูรณ์ของโครงการคุณธรรมนั้น จะต้องเริ่มต้นจากการสร้างความเป็น **กัลยาณมิตร**ต่อกันก่อน อันเป็นปัจจัยต้นเริ่มที่สำคัญที่สุด จึงต้องออกแบบและจัดวางเงื่อนไขให้เกิดการรวมกลุ่มกันของผู้รับผิดชอบโครงการจำนวน ๘-๑๐ คน และที่ปรึกษาอีก ๓ คน โดยมีองค์ประกอบโครงสร้างและความสัมพันธ์ในกลุ่ม ให้สามารถดึงด้านบวกของแต่ละคนออกมาหากันให้ได้มากที่สุด ซึ่งก็จะทำให้เกิดการ**ไม่ติดติดและทำดี**ร่วมกันออกมาได้อย่างเต็มที่เต็มตามศักยภาพของแต่ละคน เกิดการซึมซับความดี พร้อมๆ กับมีการเรียนรู้หรือมี**กระบวนการทางปัญญา**เกิดขึ้นตลอดสาย ตั้งแต่เริ่มต้นระดมความคิด การสังเกตสำรวจสภาพปัญหา ปัญหาตระหนักรู้ในสถานการณ์หรือสภาพปัญหาและสืบสาวถึงสาเหตุ ปัญหาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพิ่มเติม การรวบรวมประมวลข้อมูล ปัญหาคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์ ปัญหาคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การทำความเข้าใจชัดและเป็นระบบ การคิดวางแผนงาน การร่างโครงการ ปัญญาการปรับประยุกต์จากนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ปัญญาการติดตามดำเนินงานปรับปรุงงาน ปัญญาการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญญาการประเมินผลสรุปผล และปัญญาการนำเสนอ ตลอดจนสติปัญญาที่จะเท่าทันและสามารถวางใจต่อโลกธรรมทั้ง ๘ ที่มาถูกต้องสัมผัสใจได้อย่างฉลาดและเป็นกุศลได้ในที่สุด

กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายใต้โครงการคุณธรรมนี้ เป็นกระบวนการที่พัฒนาและปรับประยุกต์มาจากกระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ ซึ่งใช้แบบจำลองของวงรอบ ๑-๒-๓-๔ ที่หมุนเวียนรอบพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันประกอบด้วย (๑) กระบวนการกัลยาณมิตร, (๒) การเปิดการเรียนรู้ภายใน (ปรโตโมสะ สู่ สัทธาและโยนิโสมนสิการ), (๓) กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม (ตามหลักไตรสิกขา-ภาวนา ๔) และ (๔) กระบวนการพัฒนาแบบเวียนรอบต่อเนื่อง จึงทำให้กระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนเกิดขึ้นควบคู่กันไป ดังแผนผังของแบบจำลอง ด้านล่างนี้

แบบจำลองการศึกษา ๑-๒-๓-๔ นี้อาจเรียกชื่อเป็นธรรมอีกหมวดหนึ่งได้ว่า “กระบวนการ ๓ ป ต่อเนื่อง”
 ลูกศร A : ปรียัติ, ลูกศร B : ปฏิบัติ, ลูกศร C : ปฏิเวธ, ลูกศร D : ต่อเนื่อง

ที่มา: Phramaha Pongnarin Thitavamso, “An Analytical Study of Process of Learning in Theravada Buddhism,”
 Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, ๒๐๐๕

(๑) กระบวนการกัลยาณมิตร

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนต้นเริ่มที่สำคัญที่สุด โดยจัดวางเงื่อนไขให้เกิดการนำพาให้บุคคลต่างๆ ซึ่งมีตั้งแต่กลุ่มเพื่อนใกล้ตัว ครู ผู้บริหาร พระสงฆ์ พ่อแม่ จนถึงองค์กรที่ให้การสนับสนุนมารวมกลุ่มกันโดยดึง**ด้านบวกของแต่ละคนแต่ละฝ่ายออกมาหากันให้ได้มากที่สุด** ให้แต่ละคนมาสวมบทบาทเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน กัลยาณมิตรนั้นมีความสำคัญอย่างมากที่จะช่วยกระตุ้นเตือน ช่วยสร้างแรงบันดาลใจ ช่วยสร้างศรัทธาในการทำความดี ช่วยสนับสนุนให้โครงการดำเนินไปได้ด้วยดี ขั้นตอนนี้จึงสำคัญมากที่สุดที่จะทำให้เริ่มต้นการเรียนรู้ได้ และดำเนินต่อไปจนถึงปลายทางแห่งความสำเร็จ โดยกัลยาณมิตรจะทำหน้าที่เป็นผู้ชักจูงปัจจยภายนอกมากระตุ้นตัวเปิดการเรียนรู้ภายใน

(๒) การเปิดการเรียนรู้ภายใน (ปรโตโฆสะ สู่ สัทธาและโยนิโสมนสิการ) (ลูกศร A)

การเปิดการเรียนรู้ภายใน เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากอีกขั้นตอนหนึ่ง ที่เสมือนเป็นการออกสตาร์ท หรือจุดติดเครื่องยนต์แห่งการเรียนรู้ภายในตัวมนุษย์ ซึ่งมีองค์ธรรมเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้สำคัญสองประการด้วยกันคือ “สัทธา” (ความสนใจใฝ่รู้, ความเชื่อใจ เชื่อถือ และความเชื่อมั่น) และ “โยนิโสมนสิการ” (พิจารณาอย่างแยกคาง – คิดเป็น – น้อมมาใส่ใจไปสู่ทุกสได้)

การเปิดการเรียนรู้ภายใน จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกัลยาณมิตรเตรียมการและเลือกใช้ปัจจัยภายนอกมากระตุ้นปัจจัยภายในอย่างพอเหมาะพอดีแก่ผู้เรียนและสถานการณ์แวดล้อม ปัจจัยภายนอกดังกล่าวนี้ เรียกว่า “ปรโตโฆสะ” ซึ่งมีหลายลักษณะ ตั้งแต่คำสอน คำบอกกล่าว หนังสือ ตำรา สื่อต่างๆ และที่ดีที่สุดคือ “เสียงของครู” เพราะเป็นเสียงที่จะสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในใจ เป็นเสียงที่จะช่วยเตือนจิตสะกิดใจให้ฉุกละหุกหรือตระหนักรู้ เป็นเสียงที่เป็นกำลังใจให้เกิดการเรียนรู้ภายในตนขึ้น มั่นใจขึ้น จนเข้าใจถึงคุณค่า ถึงประโยชน์ของการทำความดีการสร้างคุณธรรมจริยธรรมขึ้นในตน เมื่อเข้าใจถึงประโยชน์ จึงเกิดฉันทะ ความพอใจใคร่ที่จะลงมือกระทำด้วยตนเองโดยไม่ลังเล ดังตัวอย่างของ เสียงของครู ในโครงการนี้ที่สำคัญที่สุด คือ พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ชาวไทยทุกคนล้วนมีศรัทธาอย่างเต็มเปี่ยม เมื่อโครงการประกวดโครงงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติเลือกมาใช้เป็นเสียงบอกกล่าว (ปรโตโฆสะ) ที่ย้ำชัดเจนว่า “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” จึงเท่ากับเป็นเสียงบอกที่ให้แนวทางว่า ศรัทธาที่เกิดขึ้นนั้นควรนำไปสู่การตอบแทนคุณพระองค์ท่าน ในโอกาสครั้งนี้มีสิ่งใดอื่น แต่เป็นการทำดีถวายพระองค์ท่านนั่นเอง

เมื่อสัทธาคือความสนใจใฝ่รู้เกิดขึ้นก็จะช่วยไปกระตุ้นตัวเปิดการเรียนรู้ภายในอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ กระบวนการคิดพิจารณาอย่างแยกคาง หรือที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ ให้เริ่มต้นและทำงานไปด้วยกัน เริ่มตั้งแต่เยาวชนสนใจใฝ่รู้และคิดพิจารณาว่าจะทำดีอะไรถวายในหลวง ซึ่งตามเงื่อนไขก็คือ การกระทำนั้นควรตอบเจตน์หรือแก้ปัญหาจริงที่ทุกคนหรือส่วนใหญ่กำลังเผชิญอยู่ โดยช่วยกันระบุดูปัญหาให้ชัดเจน ค้นหาสาเหตุที่มาของปัญหานั้นๆ สืบสาว ปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ทั้งบุคคล สถานการณ์ สถานที่ ฯลฯ เริ่มวิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายของการแก้ปัญหา พิจารณาหาหนทางปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นจริง ทั้งหมดนี้เป็นวิธีคิดพิจารณาแบบอริยสัจ ๔ นั่นเอง

(๓) กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ตามหลักไตรสิกขา (ลูกศร B และ C)

กระบวนการไตรสิกขา เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ในด้านพฤติกรรม(ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) ด้านปัญญา(ปัญญา) ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องจัดเตรียมเหตุปัจจัยให้เอื้อต่อการกระทำหรือปฏิบัติงานจริง โครงการนี้จึงเน้นให้มีช่วงระยะเวลาดำเนินงานนาน เพื่อให้เพียงพอต่อการค่อยๆ สะสมการเรียนรู้ สั่งสม และบ่มเพาะคุณความดีในจิตใจ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จากประสบการณ์ที่พบจากการทำโครงงานคุณธรรมมา ๒ ปีนี้ ทำให้พบว่า อย่างน้อยต้องมีเวลาประมาณ ๒ เดือนสำหรับการปฏิบัติงานจริงๆ (เฉพาะช่วงเวลาทำงานจริง ไม่รวมช่วงทำงานเอกสาร)

ศีล เป็นการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมหรือการเรียนรู้ทักษะทางสังคมที่จะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้ออาทร พร้อมทั้งจะให้กำลังใจและให้อภัยแก่กัน การระมัดระวังคำพูด-การกระทำที่จะไม่เบียดเบียนใคร หากมีการกระทบกระทั่งกันบ้างก็มีศีลกำกับที่จะไม่ให้เกินเลยไปจนกระทบกระทั่งให้แตกทำลายความสัมพันธ์ระหว่างกัน การสำรวมระวังทั้งทางคำพูดและการกระทำ การยอมรับสำนึกผิด การให้อภัยกัน ก่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านพฤติกรรมไม่ให้เป็นมลภาวะเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ก็จะทำให้การทำงานกลุ่มเกิดขึ้นไปได้ตลอดรอดฝั่ง

สมาธิ เป็นการเรียนรู้ทางด้านจิตใจ ที่ต้องเผชิญสถานการณ์จริงจากการทำงาน ทำให้ต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ ความขยันหมั่นเพียรกระทำอย่างต่อเนื่องไม่ทอดทิ้ง มีความอดทน ทั้งต่อภาระงาน และทั้งต่อคนและสถานการณ์ที่เข้ามา นอกจากนี้ยังหมายถึงการเจริญงอกงามของคุณความดีหรือคุณธรรมในจิตใจ อันนำไปสู่ภาวะความสุขสดชื่น แจ่มใสผ่องใสในจิตใจ ตั้งมั่นเป็นสมาธิ

ปัญญา เป็นการเรียนรู้ที่มาจากกระบวนการสังเกต สำรวจ การคิดการพิจารณาไตร่ตรองการตัดสินใจอย่างเป็นเหตุเป็นผลเป็นระบบ นำไปสู่ภาวะที่ออกจากปัญหา นำออกจากทุกข์ นำไปสู่ภาวะที่ตั้งงามเป็นบุญกุศล การเรียนรู้ทางปัญญาเริ่มจากการเรียนความรู้จากหลักธรรม คำสอน ข้อมูล ข้อเท็จจริง การจดจำ การจับประเด็น การแยกแยะ การจัดหมวดหมู่ อันเป็นปัญญาขั้นรู้จำ และพัฒนาขึ้นไปสู่ปัญญาขั้นรู้คิด อันเกิดจากการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์การคิดเชื่อมโยงเหตุปัจจัย การคิดพิจารณาคุณค่าแท้คุณค่าเทียมเป็นต้น และพัฒนาไปสู่ปัญญาขั้นรู้แจ้งที่ทำให้แสวงหาทางออกจากปัญหาได้ ตลอดจนปัญญาที่ก่อเกิดจากการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุผลของการแก้ไขปัญหาระดับทุกขได้ (เผด็จศึกกับปัญหา) และปัญญาติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น นำสู่การสั่งสมเป็นประสบการณ์และปรีชาญาณรู้แจ้งในเรื่องนั้นๆ

(๔) **ขั้นการพัฒนาแบบเวียนรอบต่อเนื่อง (ภาวนา ๔ สู่ กัลยาณมิตร) (ลูกศร D)**

เมื่อผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ใน ๓ ขั้นตอนแรกมาซ้ำแล้วซ้ำอีก เป็นเวลาต่อเนื่องกันในช่วงเวลาที่เหมาะสม (กรณีทำโครงการคุณธรรม ต้องทำงานจริงไม่น้อยกว่า ๒ เดือน) ผู้เรียนจะเกิดพัฒนาการในตนเองอย่างเป็นองค์รวมทุกด้าน ทั้ง พัฒนาการทางพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับร่างกายและกายภาพแวดล้อม (กายภาวนา) พัฒนาการทางสังคม (ศีลภาวนา) พัฒนาการทางจิตใจ (จิตภาวนา) และ พัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา)

การประกวดโครงการจึงเป็นกุศโลบายหรือบทเรียนครั้งสำคัญที่พวกเขาจะได้เรียนรู้และฝึกการวางใจได้อย่างเหมาะสม ไม่ให้หวั่นไหวไปกับโลกธรรม ๘ ได้อย่างไร รู้จักรักษาใจให้อยู่ในพรหมวิหาร ๔ ได้หรือไม่ และไม่หลงยึดติดอยู่กับการแข่งขันหรือรางวัล แต่กลับเห็นคุณค่าของความรักใคร่ปรองดองสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถอนุโมทนา ยินดีในความสำเร็จของโครงการของเพื่อนๆ กลุ่มอื่นได้ นับเป็นการปรับเข้าสู่ทัศนคติและค่านิยมที่ดี ใฝ่ดี ใฝ่สร้างสรรค์ มีพัฒนาการทางพฤติกรรม จิตใจตั้งมั่นในความดีงาม เข้มแข็ง อดทน ขยัน กล้าหาญ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ และมีพัฒนาการทางปัญญาที่ดี มีทักษะกระบวนการคิดที่ดี มีความแยกแยะในการชักชวนคนอื่นๆ เข้ามาช่วยกันแก้ปัญหา เข้าใจความเป็นจริงของ

ชีวิตของโลก เรียกได้ว่า หากมีพัฒนาการทั้ง ๔ ด้านพร้อม (กายภาวนา ศิลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา) ก็จะเป็นผู้ที่พร้อมที่จะมีบทบาทเป็นกัลยาณมิตรให้กับผู้อื่นได้ต่อไป ซึ่งก็จะเท่ากับว่าเป็นผู้เริ่มต้นขับเคลื่อนวงจรแห่งการเรียนรู้วิถีพุทธนี้สืบไป

ดังเช่น ข้อเท็จจริงที่พบว่าแทบทุกโครงการงานมักจะสรุปบทเรียนสำคัญว่า การจะไปเปลี่ยนแปลงผู้อื่นต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองก่อน (กายภาวนา และ ศิลภาวนา) และระหว่างที่เขาได้เรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงตนเอง ก็ทำให้เขาได้เกิดการเรียนรู้คุณความดีหรือคุณธรรมจากภายใน(จิตตภาวนา) ที่ค่อยๆ ซึมซับ และสั่งสมเป็นประสบการณ์เป็นปัญญาญาณหยั่งรู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ตนเองทำนั้น(ปัญญาภาวนา) เขาก็จะพัฒนามาสู่ความเป็นกัลยาณมิตรที่สมบูรณ์ขึ้น อันจะก่อให้เกิดเป็นวงจรขับเคลื่อนที่ทรงพลังให้เกิดการสืบเนื่องไปสู่อื่นๆ ไป นำพาให้เพื่อนคนอื่นๆ ได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาต่อเนื่องขยายวงออกไปได้ไม่สิ้นสุด

๖ ขั้นตอนในการทำโครงการคุณธรรม

ขั้นตอนที่ ๑ การตระหนักรู้และพิจารณาเลือกหัวเรื่องหรือประเด็นปัญหา

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ที่ต้องอาศัยภาวะการตระหนักรู้ในสถานการณ์หรือสภาพปัญหาด้วยสติปัญญา หรือภาวะที่มีแรงบันดาลใจที่จะทำสิ่งดีงามอะไรบางอย่างที่เป็นความฝันหรืออุดมคติ ซึ่งอาจจะเกิดจากผู้เรียนเองโดยตรง หรืออาจจะเกิดจากการแนะนำหรือชี้ชวนจากครูที่ปรึกษาหรือผู้อื่นที่เป็นเงื่อนไขภายนอก มากกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้หรือแรงบันดาลใจขึ้นก็ได้

การสร้างความตระหนักรู้นี้เป็นขั้นตอนที่ยาก เพราะโดยทั่วไปสภาพการณ์ที่เป็นปัญหาต่างๆ นั้นมักจะเกิดขึ้นอยู่แล้ว แต่มักจะถูกกละเลยมองข้าม หรือชาชินเคยชินจนมองไม่เห็นปัญหา หรือไม่รู้สึกว่าคุณมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหานั้นอย่างไรในทำนอง “เส้นผมบังภูเขา” หรือ “ปลาอยู่ในน้ำมองไม่เห็นน้ำ” จึงต้องอาศัยเหตุปัจจัยภายนอก จากกัลยาณมิตรที่กระตุ้นปัจจัยภายในใจของผู้เรียนได้ถูกตรงกับจริตนิสัยในเงื่อนไขสถานการณ์แวดล้อม และจังหวะเวลาที่พอเหมาะพอดี จนเกิดฉันทะร่วมกันที่จะรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อดำเนินการโครงการ

กิจกรรมแนะนำสำหรับครูที่ปรึกษา

ครูที่ปรึกษาอาจวางเงื่อนไขเบื้องต้นจากการให้ผู้เรียนสำรวจและสังเกตสภาพปัญหาต่างๆ จากเพื่อนนักเรียน ปัญหาที่พบเห็นในห้องเรียน โรงเรียน วัด และชุมชน แล้วช่วยกันระดมความคิดต่อปัญหาที่เกิดขึ้นให้ได้มากที่สุด แล้วมาอภิปรายกันในกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อยก็ได้ (อาจทำให้สนุกในลักษณะได้ว่าที่หรือยอวาทีก็ได้) เพื่อเลือกประเด็นปัญหาที่มีความสนใจ หรืออยากจะทำปัญหานั้นมากที่สุด เพื่อนำมาตั้งเป็นประเด็นสำหรับทำโครงการ

คำแนะนำเพิ่มเติม (Tip)

ความดี หรือ ประเด็นที่เลือกมาทำโครงการนั้นมีที่มา ๒ ลักษณะด้วยกัน คือ ผู้เรียนเริ่มคิดจาก (๑) **ปัญหาที่อยากแก้** หรือจาก (๒) **สิ่งดีที่อยากทำ** จากประสบการณ์พบว่าผู้เรียนที่เริ่มคิดจากความดีที่อยากทำก่อนนั้นมักยังมองแบบผิวเผิน ความคิดความเข้าใจยังไม่หยั่งรากลึก ความจริงแล้วแม้เป็นความดีที่อยากทำก็ตาม หากย้อนคิดพิจารณาให้ลึกก็พบว่าสิ่งดีที่อยากทำนั้นต้องช่วยแก้ไขหรือปรับปรุงอะไรให้ดีขึ้นสักอย่างหนึ่งแน่ ครูที่ปรึกษาก็ต้องช่วยกระตุ้นชี้ชวนให้ผู้เรียนได้ย้อนคิดพิจารณากลับไปประเด็นปัญหาให้ได้ เช่น หากเด็กเริ่มต้นด้วยความคิดอยากปลูกต้นไม้ขึ้นมาเรื่อยๆ ครูที่ปรึกษาอาจต้องถามให้ย้อนคิดไปว่าทำไมหรือถึงต้องปลูกต้นไม้? ปลูกที่ไหน? เพราะอะไรจึงต้องปลูกที่นี่? ปลูกต้นไม้มันช่วยแก้ปัญหาอะไรหรือ? หรือมันช่วยทำให้อะไรดีขึ้นบ้าง? ถ้าผู้เรียนช่วยกันคิดและตอบปัญหาเหล่านี้ได้ ก็จะได้ประเด็นปัญหาที่ชัดเจนสำหรับการนำมาตั้งเป็นประเด็นทำโครงการ

ขั้นตอนที่ ๒ การรวบรวมประมวลข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

เมื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มเห็นพ้องกันและตัดสินใจเลือกประเด็นปัญหาหรือหัวเรื่องได้แล้ว และได้รับความเห็นชอบจากที่ปรึกษาแล้ว ก็จะเป็นขั้นตอนของการระดมความคิดวางแผนงานในเบื้องต้น โดยเริ่มจากการร่วมกันพิจารณาวิเคราะห์สภาพปัญหาแล้วสืบสาวไปหาสาเหตุและปัจจัยร่วมต่างๆ การวางเป้าหมายและวิธีการแก้ปัญหา แล้วประมวลสิ่งที่วิเคราะห์ได้ทำเป็น**ผังมโนทัศน์** ในขั้นตอนนี้จะพบว่ามีข้อมูลของสภาพปัญหาและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอหรือยังมีรายละเอียดที่ไม่ชัดเจน ตัวแปรสนับสนุนและองค์ความรู้ต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการวางแผนแก้ปัญหา ก็ยังมีไม่ครบถ้วนหรือยังไม่ชัดเจนเป็นต้น จึงต้องมีการรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้เพิ่มเติม (ซึ่งอาจจะได้มาจากการสำรวจโดยละเอียดหรือประมาณการโดยคร่าวๆ ก็ได้) จากการพบปะสนทนาขอความร่วมมือจากบุคคลต่างๆ และจากการค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือตำราและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาประมวลเพื่อจัดเตรียมสำหรับคิดวางแผนทำ**ร่างโครงการ**ต่อไป

กิจกรรมแนะนำสำหรับครูที่ปรึกษา

- สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จากการระดมความคิดในขั้นตอนที่ ๑ แล้วเลือกมา ๑ อย่างนั้น ครูที่ปรึกษาควรให้ผู้เรียนช่วยกันระดมความคิดกันต่อเพื่อตอบคำถาม ๕ ข้อต่อไปนี้

๑. **“ปัญหา”** ที่เลือกเป็นประเด็นเริ่มต้นทำโครงการ คืออะไร? ระบุสภาพปัญหาให้ชัดเจน(ปัญหา มักเป็นสภาพการณ์ที่ผิดปกติ ไม่ดี ไม่น่าพอใจ หรือเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ พฤติกรรมที่ผิดศีลธรรม/กฎระเบียบ หรือผิดจากมารยาทที่ถูกต้อง เป็นต้น)

๒. ปัญหานั้นมี **“สาเหตุ”** มาจากอะไร? วิเคราะห์ร่วมกันต่อว่าอะไรเป็นสาเหตุต้นตอที่แท้จริง อะไรเป็นปัจจัยร่วม? อะไรเป็นปัจจัยแวดล้อมภายนอก อะไรเป็นปัจจัยภายใน

๓. “เป้าหมาย” ของการแก้ปัญหาคืออะไร? ควรให้ช่วยกันเริ่มคิดจากการวางเป้าหมายระยะสั้น-ระยะกลางก่อน โดยเริ่มจากการช่วยกันระบุเป้าหมายเชิงปริมาณว่าเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือสิ่งของแวดล้อมใดบ้าง? จำนวนหรือปริมาณเท่าใด? มีขอบเขตระยะเวลา –พื้นที่การทำงานเท่าใด?

แล้วช่วยกันตั้ง เป้าหมายเชิงคุณภาพ ว่าต้องการให้กลุ่มเป้าหมายเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างไรบ้าง? ให้เกิดการพัฒนาจิตใจ หรือพัฒนาปัญญาอย่างไรบ้าง? หรือให้เกิดสิ่งของ/สภาพแวดล้อมที่พึงประสงค์อย่างไรบ้าง?

๔. “ทางแก้” หรือวิธีการดำเนินงาน เพื่อไปสู่เป้าหมายนั้น มีแผนงาน ใดบ้าง? ให้ช่วยกันวางแผนการทำงานที่จะสามารถทำได้ทั้ง ๒ ระยะ ทั้งเฉพาะหน้าในระยะเวลา ๓ เดือนในช่วงเทอม ๑ และระยะที่ ๒ ในช่วงเทอม ๒ อีกประมาณ ๓ – ๔ เดือน

๕. การดำเนินงานโครงการดังกล่าว นั้น มีการใช้ “หลักการและแนวพระราชดำริ” อะไรบ้าง? (หากผู้เรียนยังจำหัวข้อธรรมะที่แน่นอนไม่ได้ หรือจำพระราชดำรัสที่ถูกต้องไม่ได้ ก็ให้ใช้ถ้อยคำง่ายๆ ที่อธิบายให้เข้าใจได้แทนไปก่อน แล้วไปค้นคว้าเพิ่มเติมต่อในภายหลังก็ได้)

- เมื่อตอบคำถาม ๕ ข้อนี้ได้แล้ว ก็ให้ประมวลสรุปนำเสนอในรูปแบบของผังมโนทัศน์ ที่มีหัวข้อดังนี้

- ชื่อโครงการ, ชื่อกลุ่ม, ชื่อโรงเรียน
- วาดภาพประกอบโครงการ ที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์
- ปัญหาที่เลือกทำโครงการ
- สาเหตุของปัญหา
- เป้าหมาย (เชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ)
- ทางแก้ (วิธีการหรือกิจกรรมที่เป็นขั้นตอนเรียงข้อ)
- หลักธรรม/พระราชดำริ/พระราชดำรัส ที่นำมาใช้

- สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา นั้น เน้นแค่ให้เด็กสามารถคิดการใหญ่ (Think Big) คิดเป็นขั้นตอนได้ก็เพียงพอแล้ว ส่วนการคิดวิเคราะห์อย่างนักเรียนมัธยมนั้นถือว่าเป็นการต่อยอด เวลาตั้งคำถามสามารถอนุโลมให้ใช้คำถาม ๕ คำถามเหมือนของระดับมัธยมก็ได้ แต่เด็กนักเรียนจะวิเคราะห์ที่ได้ไม่ลึกซึ้งนัก และจะดูเคร่งเครียดเกินไป ครูที่ปรึกษา จำต้องกระตุ้นความคิดด้วยคำถามที่หลากหลาย และย่อยประเด็นลงไปให้มากขึ้น และหากเด็กสนใจในประเด็น “สิ่งดีที่จะทำ” มากกว่า “ปัญหาที่จะแก้” ก็ไม่เป็นไร ก็ให้ขยายสิ่งดีที่จะทำให้เป็นโครงการใหญ่ตั้งกลุ่มเป้าหมายให้ชัดและคิดขั้นตอนของการทำงานออกมาได้ ก็เพียงพอแล้ว

ตัวอย่างประเด็นคำถามกระตุ้นความคิดนักเรียนระดับประถมศึกษา

- ถ้าจะชวนกันให้ทำความดีนั้นหลายๆ คน จะทำได้หรือไม่?
- จะวางกลุ่มเป้าหมายเป็นใคร? จำนวนกี่คน?
- จะชักชวนหรือประชาสัมพันธ์ ด้วยวิธีการอย่างไรบ้าง?
- จะมีวิธีการหรือกิจกรรม ดำเนินการโครงการนี้อย่างไรบ้าง?
- จะมีวิธีใดที่จะรู้ว่าแต่ละคนนั้นทำความดีนั้นจริงหรือไม่?
- ถ้าเขาทำจริง จะรู้ได้อย่างไรว่าเขาทำมาก หรือน้อย?
- ถ้ามีคนทำความดีมากๆ จะให้อะไรเขาตอบแทน?
- ต้องการให้เกิดผลดีจากการทำโครงการนี้อย่างไรบ้าง?
- จะตั้งชื่อโครงการ, ชื่อกลุ่ม ว่าอะไร?
- อื่น ๆ เช่น คุณธรรมใดที่จะนำมาใช้ในการทำความดีนี้

จากนั้นจึงให้ประมวลข้อมูลเป็นผังมโนทัศน์ที่มีหัวข้อดังต่อไปนี้

- ชื่อโครงการ, ชื่อกลุ่ม, ชื่อโรงเรียน
- วาดภาพประกอบโครงการ ที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์
- ประเด็นสิ่งดีที่อยากทำ / ประเด็นปัญหา(และสาเหตุของปัญหา) ที่เลือกทำโครงการ
- เป้าหมาย (เชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ)
- วิธีการ (วิธีการหรือกิจกรรมที่เป็นขั้นตอนเรียงข้อ)
- หลักธรรม/พระราชดำริ ที่นำมาใช้

ขั้นตอนที่ ๓ การจัดทำร่างโครงการ

ขั้นตอนนี้เป็นการคิดพิจารณาวางแผนงานในรายละเอียดและภาพรวมทั้งหมด โดยนำข้อมูลที่รวบรวมและประมวลได้ทั้งหมดนั้นมาเรียบเรียงและจัดทำเป็นเอกสารร่างโครงการ ที่มีหัวข้อต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ อย่างน้อย ๑๓ หัวข้อ (จำนวนหน้า ๑๐ – ๒๐ หน้ากระดาษขนาด A๔) ดังนี้

- (๑) **ชื่อโครงการ** (ชื่อโครงการเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อควรสั้นกระชับสื่อความให้เข้าใจได้ง่าย ว่าโครงการเกี่ยวกับเรื่องอะไร ทำให้จดจำได้ง่าย)
- (๒) **กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ และสถานศึกษา**
แสดงชื่อกลุ่ม รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม ตำแหน่ง ชั้นเรียน, ชื่อสถานศึกษา ที่ตั้ง โทรศัพท์ โทรสาร E-mail และเว็บไซต์สถานศึกษา(ถ้ามี)
- (๓) **ที่ปรึกษาโครงการ**
ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง โทรศัพท์และ E-mail (กรณีเป็นพระภิกษุให้ระบุอายุและชื่อวัดด้วย)
- (๔) **วัตถุประสงค์** (ไม่ควรเกิน ๕ ข้อ)

(๕) **สถานที่และกำหนดระยะเวลาดำเนินการ**

พื้นที่ที่เลือกดำเนินการจะเป็นภายในหรือภายนอกสถานศึกษาก็ได้ ส่วนกำหนดระยะเวลาดำเนินการนั้น แบ่งเป็น ๒ ระยะ ระยะที่ ๑ ครอบงำในช่วงเดือน พฤษภาคม-สิงหาคม และระยะที่ ๒ ในช่วงเดือน ตุลาคม- มกราคม

(๖) **ผังมโนทัศน์**

สรุปภาพรวมของร่างโครงการทั้งหมดเป็นผังมโนทัศน์ ใน ๑ หน้ากระดาษ

(๗) **สาระสำคัญของโครงการ** (คำอธิบายสาระสำคัญของโครงการโดยย่อ ๕ - ๑๐ บรรทัด)

(๘) **การศึกษาวิเคราะห์**

(๘.๑) ปัญหาและสาเหตุ (ประมวลข้อมูลสภาพปัญหา แล้ววิเคราะห์สืบสาวหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เพื่อให้เห็นที่มาและความสำคัญของโครงการ)

(๘.๒) เป้าหมายและทางแก้ (วางเป้าหมายของการแก้ปัญหาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ)

(๘.๓) หลักการและหลักธรรมที่นำมาใช้ (แสดงหลักการและแนวพระราชดำริ หรือหลักวิชาการต่างๆ ที่นำมาใช้ พร้อมอธิบายความหมายโดยย่อ แล้วอธิบายเชื่อมโยงกับการดำเนินการโครงการอย่างสอดคล้องเป็นเหตุเป็นผล)

(๙) **วิธีการดำเนินงาน** (แสดงวิธีการดำเนินงานเป็นข้อๆ หรือเป็นแผนผังที่มีคำอธิบายที่ชัดเจน)

(๑๐) **งบประมาณและแหล่งที่มาของงบประมาณ** (แสดงงบประมาณโครงการและแหล่งที่มา หากมีการระดมทุนเพิ่ม ให้บอกแผนงานหรือวิธีการระดมทุนด้วย)

(๑๑) **ผลที่คาดว่าจะได้รับ** (ผลโดยตรงและผลกระทบที่ต่อเนื่องออกไป)

(๑๒) **ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของที่ปรึกษา**

(๑๓) **ความคิดเห็นและความรู้สึกของประธานกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ**

คำแนะนำเพิ่มเติม (Tip)

ในการจัดทำร่างโครงการที่ดัดนั้น ในหัวข้อการศึกษาวิเคราะห์เป็นหัวใจสำคัญ โดยเฉพาะการวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุ ควรมีข้อมูลสถิติ หรือสภาพการณ์ที่ได้มาจากการสำรวจสังเกตจริง มาประกอบอ้างอิง จะทำให้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ ยิ่งถ้าเป็นข้อมูลสถิติจากพื้นที่เป้าหมายจริงๆ ก็จะทำให้คะแนนการประเมินความเป็นไปได้ของร่างโครงการดีขึ้น

ขั้นตอนที่ ๔ การดำเนินการโครงการ

การดำเนินการโครงการแบ่งออกเป็น ๒ ระยะ ดังนี้

- ระยะที่ ๑ **บุกเบิก-ทดลอง** ช่วงเดือน พฤษภาคม - สิงหาคม

- ระยะที่ ๒ **ต่อยอด-ขยายผล** ช่วงเดือน ตุลาคม - มกราคม

ขั้นตอนนี้เป็นการนำร่างโครงการมาปฏิบัติจริงไปตามลำดับขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน ซึ่งจะมีทั้งในส่วนที่แบ่งงานและดำเนินงานกันในระหว่างสมาชิกในกลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการ และงานในส่วนที่สร้างการมีส่วนร่วมให้กับเพื่อนนักเรียนอื่นหรือบุคคลต่างๆ ที่เข้ามาช่วยทำงานในด้านต่างๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรมรณรงค์ขยายการมีส่วนร่วมออกไปสู่ชุมชน การดำเนินงานในช่วงนี้อาจมีข้อมูลย้อนกลับมาที่เป็นเรื่องใหม่ที่เพิ่งทราบ หรือตลาดเคลื่อนไปจากที่คาดการณ์ไว้ หรือเกิดสถานการณ์ที่ยุ่งยากเป็นอุปสรรค

ข้อขัดข้องหรือข้อขัดแย้งให้ต้องเผชิญหน้าและแก้ปัญหาอยู่เสมอๆ อันอาจจะนำมาซึ่งความอ่อนล้า ความเหนื่อยหน่ายท้อแท้ ได้บ่อยๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นแบบฝึกหัดสำคัญของการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรม ของผู้รับผิดชอบโครงการและผู้มาช่วยงานทั้งสิ้น และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการติดตาม สนับสนุน ดูแลให้ความช่วยเหลือทั้งทางทรัพยากรภายนอกและทางจิตใจ จากคณะที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด ตลอดระยะเวลาดำเนินการโครงการทั้ง ๒ ช่วง

ผู้รับผิดชอบโครงการพึงระลึกไว้ว่า การทำงานจริงอาจมีหลายสิ่งที่ไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์และระบุไว้ในร่างโครงการ และหลายครั้งอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนแผนงานไปจากเดิม ก็ไม่เป็นไร แต่ต้องเข้าใจว่าเพราะอะไร สามารถอธิบายได้ถึงเหตุผลของการที่ผิดพลาดไปจากแผนงานที่วางไว้ได้ อย่าทำงานเพียงเพื่อให้ได้ผลตามร่างโครงการที่วางแผนไว้เท่านั้น แต่ทำงานเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรมของตนเองและทุกคนที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก ทำแล้วคุณธรรมความดีต้องเพิ่มขึ้นและควรมีความสุขจากการทำความดีนั้น ทำโครงการและความดี เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มิใช่การแข่งขันเพื่อล่ารางวัล

คำแนะนำเพิ่มเติม (Tip)

ระยะเวลาการทำงานจริง ที่ลงแรงทำงานด้วยความมุ่งมั่นทุ่มเทอย่างต่อเนื่องนั้น ไม่ควรน้อยกว่า ๒ เดือน จึงจะทำให้กระบวนการเรียนรู้แบบโครงการคุณธรรมได้ผลเต็มที่

ขั้นตอนที่ ๕ การสรุปประเมินผลและเขียนรายงาน

จากการดำเนินงาน ในขั้นตอนที่ ๔ นั้นให้กลุ่มเยาวชนได้ทำการประเมินผลและสรุปผลการดำเนินงานทั้ง ๒ ระยะ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม - มกราคม เพื่อนำมาใช้จัดทำเป็น เอกสารและสื่อการนำเสนอโครงการ ๕ หรือ ๖ รายการ ดังนี้

- (๑) รายงานโครงการ (๒๐-๕๐ หน้ากระดาษขนาด A๔ ไม่รวมปก)
- (๒) สรุปย่อโครงการใน ๑ หน้ากระดาษ (๑ หน้ากระดาษขนาด A๔)
- (๓) แผ่นพับนำเสนอโครงการ (๑ แผ่นกระดาษขนาด A๔ หน้า-หลัง)
- (๔) สื่อ Presentation เช่น Powerpoint หรือ VCD (เวลาไม่เกิน ๗ นาที)
- (๕) แผ่นป้ายนิทรรศการโครงการ

- (๖) เว็บเพจ นำเสนอโครงการผ่านทางอินเทอร์เน็ต (ลงทะเบียนที่ www.moralproject.net)

รายการที่ (๑) (๒) (๓) และ (๔) ให้บันทึกไฟล์ข้อมูลรวมลงในแผ่น CD แผ่นเดียว (ถ้ารายการที่ (๔) เป็น VCD ให้แยกเป็นอีกหนึ่งแผ่น) ที่หน้าแผ่น CD ให้เขียนระบุชื่อโครงการ สถานศึกษา และสพท. และแสดงรายการไฟล์รายงาน, ไฟล์สรุปย่อ, ไฟล์แผ่นพับ และไฟล์นำเสนอให้ครบถ้วนถูกต้อง (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจากภาคผนวก ข)

ขั้นตอนที่ ๖ การนำเสนอโครงการ

การนำเสนอโครงการ เป็นทักษะที่สำคัญของผู้รับผิดชอบโครงการทุกคนที่จะต้องทำหน้าที่เป็น กัลยาณมิตร ทำการสื่อสารและถ่ายทอดความดีงามจากโครงการของตนเองออกสู่การรับรู้ของบุคคลอื่นและสาธารณชน สมาชิกทุกคนในกลุ่มควรทำความเข้าใจในรายละเอียดและภาพรวมของโครงการทั้งหมดแล้ว

ซักซ้อมการนำเสนอในประเด็นสำคัญๆ ไว้เพื่อเตรียมตัวสำหรับการนำเสนอบนเวที การสัมภาษณ์ซักถาม และการนำเสนอหน้าแผ่นป้ายนิทรรศการโครงการ ให้คณะกรรมการและผู้มาชมนิทรรศการโครงการ สามารถเข้าใจได้ในระยะเวลาอันจำกัด

กิจกรรมแนะนำสำหรับครูที่ปรึกษา

ครูที่ปรึกษาควรฝึกหัดให้นักเรียนนำเสนอโครงการในหลากหลายเงื่อนไขเวลาและสถานการณ์ เช่น การนำเสนอในเวลา ๗ นาทีบนเวที การนำเสนอในเวลา ๓ นาทีที่หน้าบอร์ด การนำเสนอใน ๓ ประโยคที่หน้าบอร์ดแต่ทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ไว เป็นต้น

หลักเกณฑ์การพิจารณา

๑) โครงการคุณธรรมที่ส่งเข้าประกวดนั้น ต้องเป็นโครงการที่คิดริเริ่มโดยตัวของเยาวชนเอง ไม่ว่าจะเป็นการคิดงานใหม่หรือคิดปรับปรุงแก้ปัญหางานเดิมก็ได้ โดยพิจารณาในสองส่วนสำคัญคือการที่เยาวชนคิดเองทำเองอย่างแท้จริง กับแนวคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆในการแก้ไขปัญหาที่มีความเป็นนวัตกรรม (Constructive & Creative Moral Project)

๒) มีการใช้หลักธรรม ในทางพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นที่เกี่ยวข้อง และอัญเชิญพระราชดำรัส/แนวพระราชดำริสำคัญ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง, ปุทธเลิศมหาวิชชาลัย และ/หรือ บวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน/ราชการ) มาใช้เป็นหลักการหรือแนวทางในการดำเนินการโครงการได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม กล่าวคือมีการยกหัวข้อหลักธรรมได้สอดคล้องกับประเด็นปัญหา และวิธีการดำเนินงาน มีการอธิบายความหมายหัวข้อหลักธรรมนั้นได้ถูกต้องกระชับ ไม่สั้นหรือเยิ่นเย้อจนเกินไป มีการอธิบายเชื่อมโยงหลักธรรมหรือพระราชดำรินั้นๆ มาสู่แนวคิดในการทำโครงการหรือเชื่อมโยงมาสู่การปฏิบัติงานหรือกิจกรรมต่างๆในโครงการได้เป็นที่เข้าใจ

๓) ความเป็นโครงการ ที่มุ่งเน้นกระบวนการทางปัญญาในการสังเกตสำรวจค้นคว้าคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์จนเข้าใจในประเด็นที่เลือกมาทำโครงการได้ตลอดสายระหว่าง ปัญหา-สาเหตุ-เป้าหมาย-ทางแก้

ทั้งนี้การวิเคราะห์ความเป็นเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน ควรเริ่มจากการพิจารณาว่าปัญหาที่เลือกมาทำโครงการนั้นระบุได้เป็นประเด็นที่ชัดเจนหรือไม่ แล้วจึงวิเคราะห์เชื่อมโยงต่อไปได้ว่า ปัญหานั้นมีสาเหตุมาจากอะไร ทั้งสาเหตุหลักและปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ โดยพิจารณาว่ามีความเป็นเหตุเป็นผลที่น่าเชื่อถือ และสอดคล้องกับข้อเท็จจริงหรือไม่? (ควรมีสถิติข้อมูลจากการสังเกตสำรวจหรือจากแหล่งอ้างอิงจากหน่วยงานในพื้นที่จริงเช่นข้อมูลจากฝ่ายปกครองมาประกอบการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุด้วยจะทำให้มีความเป็นโครงการสูง)

ก็ต้องพิจารณาว่ามีการวางเป้าหมาย ได้ชัดเจน และรับกันกับปัญหาที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยปกติทั่วไป เป้าหมายต้องมีสถานะตรงข้ามกับปัญหา อย่างเช่น ตั้งปัญหาไว้ว่า “โรงเรียนสกปรก นักเรียนมีพฤติกรรมไม่รักษาความสะอาดทิ้งขยะไม่ลงถัง” เป้าหมายก็ต้องวางในลักษณะตรงข้ามกันคือ “โรงเรียนสะอาดไม่มีขยะทิ้งตกค้างในบริเวณต่างๆ นักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาด ทิ้งขยะได้ลงถัง” โดยระบุรายละเอียดเพิ่มเติมให้ชัดว่า ขอบเขต และเป้าหมายเชิงปริมาณ-เชิงคุณภาพ เป็นอย่างไร

และเมื่อเห็นปัญหาสาเหตุและวางเป้าหมายได้ชัดแล้ว ก็ต้องพิจารณาต่อว่า จะมีวิธีการ/กิจกรรม/การสื่อสารประชาสัมพันธ์รณรงค์ อะไรอย่างไรบ้างเพื่อไปสู่เป้าหมายให้ได้ และ วิธีการหรือกิจกรรมเหล่านี้ แก้ปัญหาที่สาเหตุหลักและแก้ที่ปัจจัยแวดล้อมที่ทำให้เกิดปัญหาหรือไม่ เพราะการแก้ปัญหาที่ดีที่ถูกต้องและมีประสิทธิผลคือการแก้ปัญหาที่สาเหตุนั่นเอง

ในขั้นตอนที่ทำโครงการแล้วและจัดทำเป็นรายงาน การมีข้อมูลสถิติและนำเสนอข้อมูลสถิติที่ได้จากการทำงานมานั้นให้เหมาะสมเข้าใจง่าย ทำให้ผู้อ่านเห็นที่มาที่ไปได้ชัด เห็นการเปลี่ยนแปลงและความสำเร็จของโครงการได้ชัด ก็จะแสดงออก**ความเป็นโครงการสูง** ทั้งนี้ ต้องระวังว่าไม่ได้ไปเน้นการทำข้อมูลสถิติที่ยุ่งยากทางวิชาการมากเกินไป มากเกินกว่าระดับการศึกษาของเด็กและเยาวชน (ไม่ถึงขนาดทำแบบวิทยานิพนธ์) แต่พิจารณาว่ามีวิธีคิดของการแสวงหาข้อมูล เก็บข้อมูลสถิติมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนงาน ติดตามงานประเมินและปรับปรุงงานในเบื้องต้น ก็เพียงพอแล้ว ในขั้นตอนของข้อมูลสถิตินี้อนุญาตให้ครูที่ปรึกษาสามารถช่วยแนะนำวางแผนให้กับเด็กและเยาวชนได้

๔) ประเด็นที่เลือกทำโครงการมี**คุณประโยชน์**ในการ**แก้ปัญหาด้านความเสื่อมทรามทางศีลธรรม** โดยเฉพาะเป็นการแก้ปัญหาของโรงเรียนหรือชุมชนของตนเองเป็นสำคัญ ในปีการศึกษานี้มุ่งเน้นในแนวคิดที่ว่า “ลดละเลิกพฤติกรรมเสี่ยง สร้างเสริมงานจิตอาสาพัฒนาโรงเรียนและชุมชน”

การให้**คะแนนมากเป็นพิเศษ**นั้น จะพิจารณาให้กับโครงการที่เลือกและระบุ**ประเด็นปัญหาได้เด่นชัด** ที่**มุ่งปรับแก้พฤติกรรมเสี่ยงที่ผิดศีลธรรมของนักเรียน** เช่น การแก้ปัญหาการเสียดักก่อนวัยอันควร (ไม่รักรวมสองวงตัว), การติดบุหรี่สูรายาเสพติด, การทะเลาะกันโดยใช้ความรุนแรง (ชกต่อย-ตบตีกัน), การติดการพนันอบายมุข-ติดเกมส์คอมพิวเตอร์, การลักขโมย, การเสพสื่อหรือผลิตสื่อลามกอนาจาร, การหนีเรียน, การทำลาย-ไม่ดูแลสาธารณสมบัติ, ครอบครัวยุไม่อบอุ่น เป็นต้น

อีกอย่างหนึ่ง คือโครงการที่มุ่งเน้น**การบำเพ็ญจิตอาสา เป็นอาสาสมัครบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างเด่นชัด** เช่น อาสาช่วยงานในโรงเรียน วัด ชุมชน โรงพยาบาล ช่วยแก้ปัญหาไม่มีคนดูแลผู้สูงอายุ เด็กเล็ก ผู้ป่วย ผู้พิการในชุมชน เป็นต้น ก็จะได้รับคะแนนจากการพิจารณาเป็นพิเศษเช่นกัน (แต่ต้อง**ไม่ได้**เป็นโครงการแบบเหมารวมกิจกรรมต่างๆ ของร.ร.มาใส่เต็มไปหมด)

๕) **ความเป็นไปได้ของร่างโครงการ หรือผลสัมฤทธิ์ของโครงการ** ที่บรรลุผลได้ตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้ รวมทั้งการทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการแก่ผู้เรียนได้จริง ทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา แม้จะมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและปัจจัยต่างๆ

หากเป็นร่างโครงการงานก็พิจารณาจากความเป็นไปได้ถึงแผนงานวิธีการและกิจกรรมต่างๆ ภายใต้วงระยะเวลา งบประมาณ และข้อจำกัดจากสถานการณ์ในพื้นที่จริง ว่ามีความเป็นไปได้ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้หรือไม่? อย่างไร? ทั้งนี้ไม่ควรรีบสรุปประมาทแนวคิดของเด็กกว่าทำไม่ได้ แต่ควรเป็นการพิจารณาเชิงแนะนำและให้กำลังใจแก่เด็กและเยาวชนในการทำโครงการงานต่อไป

หากเป็นการพิจารณาโครงการงานที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ก็ต้องพิจารณาที่ความสำเร็จของงานส่วนหนึ่ง และการเรียนรู้-พัฒนาคุณธรรมความดีของคนอีกส่วนหนึ่ง โดยพิจารณาผลสำเร็จของงานว่าได้ตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ไม่ใช่แค่ดูว่าได้ตามเป้าหมายหรือเกินเป้าหมายหรือไม่ เพราะผู้ทำอาจใช้เทคนิคการตั้งเป้าหมายไว้ต่ำเพื่อให้ได้ผลงานเกินเป้า ต้องดูประกอบกับความยากง่ายของงาน-สถานการณ์ของปัญหาด้วย

๖) การสร้าง**ความร่วมมือ**ร่วมกับบุคคลหลายฝ่ายโดยเฉพาะชุมชน (บ-ว-ร: บ้าน-วัด-โรงเรียน) ได้มากที่สุด โดยพิจารณาจากการวางขอบเขตการทำงาน การระดมกลุ่มเป้าหมาย การสร้างเครือข่ายแกนนำ หรือกลุ่มสมาชิกหรือการตั้งเป็นชมรม/ชุมนุม เป็นต้น ทั้งนี้ไม่ได้พิจารณาแต่เพียงจำนวนตัวเลขของคนเท่านั้น ต้องดูบริบทแวดล้อมของโรงเรียนประกอบด้วย

๗) การ**พึ่งตนเองได้** ด้วย**ความขยันหมั่นเพียรทำงานจริง** การแสดงออกถึงความมุ่งมั่นทุ่มเท เพียรพยายามของกลุ่มเยาวชนเองจนเป็นที่ประจักษ์ โดยมีช่วงเวลาทำงานจริงไม่น้อยกว่า ๒ เดือนต่อ ๑ ภาคการศึกษา (ไม่รวมเวลาที่ทำงานด้านเอกสาร), ลักษณะของกิจกรรมและวิธีการปฏิบัติงานพิสูจน์ให้เห็นถึงการ**เกาะติดมุ่งมั่นทุ่มเททำจริง**, การทำงานลงสู่กลุ่มเป้าหมายและประชากรอย่างต่อเนื่องจนสามารถ**นำลงสู่วิถีชีวิตปกติ**ของคนในโรงเรียนหรือชุมชนได้ จนเกิดการยอมรับและปรับเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้จริง

๘) การ**สืบต่อไปได้อย่างยั่งยืน** ได้แก่ การมีแผนงานในอนาคตที่ชัดเจนและเป็นไปได้สูง, มีการสืบต่อของกลุ่มแกนนำไปยังรุ่นน้องรุ่นต่อไปได้, และมีวิธีการระดมทุนหรือการแสวงหาแหล่งที่มาของงบประมาณเพิ่มเติมได้เอง เป็นต้น

๙) **นำเสนอได้อย่างสร้างสรรค์** ทั้ง**เทคนิควิธีการและกิริยามารยาทที่ดี** ทั้งนี้ กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการงาน สามารถใช้ทักษะวิธีการทางศิลปะ ดนตรี กีฬา การแสดง สื่อเทคโนโลยี ฯลฯ มาบูรณาการและประยุกต์ใช้ร่วมได้ เพื่อสร้างความน่าสนใจในการสื่อสาร-ประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น รวมทั้งการ**แสดงออกที่ดี** มีกิริยามารยาทและบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับกาลเทศะ ที่ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ

ทั้งนี้ การฝึกฝนทักษะการนำเสนอ **มิใช่**การฝึกซ้อมเพียงเพื่อสร้างภาพความสำเร็จของงานให้ถูกใจกรรมการเท่านั้น แต่เป็น**ทักษะการสื่อสารความดี** การบอกเล่าความดีที่**ตนเองได้ทำจริงได้อย่างน่าสนใจและสร้างความเข้าใจได้ชัดเจนในเวลาอันจำกัด** ภายใต้วงวิธีการและสถานการณ์ที่หลากหลาย

การประเมินร่างโครงการ

จากหลักเกณฑ์การพิจารณา ๙ ข้อดังกล่าว สามารถนำมาแยกย่อยเป็นเกณฑ์การให้คะแนนร่างโครงการ ตามประเด็นการพิจารณา ๑๒ ข้อ ได้ดังนี้

ที่	ประเด็นพิจารณาให้คะแนน	คะแนน
๑	ริเริ่มจากเยาวชนเอง (คิดเองทำเองมาก) (Constructive) คิดใหม่ ไอเดียดี มีแง่มุมน่าสนใจ (Creative)	๑๕
๒	คุณประโยชน์ด้านศีลธรรมเป็นสำคัญ (ให้คะแนนมากเป็นพิเศษแก่โครงการที่มุ่งแก้พฤติกรรมเสี่ยงที่ผิดศีลธรรม และบ่มเพาะจิตอาสา)	๑๕
๓	วิเคราะห์ ปัญหา-สาเหตุ ได้สมเหตุสมผล และมีข้อมูลสถิติประกอบให้เห็นความสำคัญและเกิดความตระหนัก	๑๐
๔	ความเป็นไปได้ของร่างโครงการโดยรวม ระบุเป้าหมายเชิงคุณภาพและปริมาณได้ชัดเจนเหมาะสม และมีความเป็นไปได้	๑๐
๕	มีแผนการทำงานชัดเจน มีกิจกรรมที่มากพอและสามารถแก้ปัญหาได้ และมีระยะเวลาการทำงานที่ต่อเนื่องกันนานกว่า ๒ เดือน	๑๐
๖	ใช้หลักธรรม/พระราชดำริได้ถูกต้อง-เหมาะสม อธิบายได้ดี	๑๐
๗	งบประมาณ สมเหตุสมผล - ประโยชน์สูงสุดประหยัดสุด ฟังตนเองได้มาก	๕
๘	สร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายได้มาก (บวร)	๕
๙	ศักยภาพของผู้ทำโครงการที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีได้	๕
๑๐	นำเสนอออกมาจากใจ จริงใจ มีใจแค่ท่องจำมา	๕
๑๑	กิริยามารยาทในการนำเสนอดูดีน่าประทับใจ	๕
๑๒	ความถูกต้องครบถ้วนของเอกสารและสื่อนำเสนอ	๕
	รวมคะแนนทั้งหมด	๑๐๐

การประเมินโครงการ

จากหลักเกณฑ์การพิจารณา ๙ ข้อดังกล่าว สามารถนำมาแยกย่อยเป็นเกณฑ์การให้คะแนนโครงการ ตามประเด็นการพิจารณา ๑๔ ข้อ ได้ดังนี้

ที่	ประเด็นพิจารณาให้คะแนน	คะแนน
๑	ริเริ่มจากเยาวชนเอง (คิดเองทำเองมาก) (Constructive) คิดใหม่ ไอเดียดี มีแง่มุมน่าสนใจ (Creative)	๑๐
๒	คุณประโยชน์ด้านศีลธรรมเป็นสำคัญ (ให้คะแนนมากเป็นพิเศษสำหรับ โครงการที่มุ่งแก้พฤติกรรมเสี่ยง และส่งเสริมจิตอาสา)	๑๐
๓	ขยันทำงาน มุ่งมั่นทุ่มเทเพียรพยายามเด่นชัด (นำทำเป็นแบบอย่าง)	๑๐
๔	เกิดผลสำเร็จ แก้ไขปัญหาได้ พัฒนาคุณธรรมกลุ่มเป้าหมายได้	๑๐
๕	ผู้ทำเองเกิดการเรียนรู้ พัฒนาตนเองเป็นแบบอย่างที่ดีมากขึ้น	๑๐
๖	เก็บข้อมูลวิเคราะห์ประมวลผลเป็นสถิติได้ดี	๑๐
๗	ใช้หลักธรรม/พระราชดำริได้ถูกต้อง-เหมาะสม	๕
๘	ปัญหา-สาเหตุ-เป้าหมาย-ทางแก้สอดคล้องกันและสมเหตุผล	๕
๙	งบประมาณ พึ่งตนเองได้มาก - ประโยชน์สูงสุดประหยัดสุด	๕
๑๐	สร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายได้มาก (บวร)	๕
๑๑	โครงการมีการสานต่อไปได้อีกนาน (เช่น มีรุ่นน้องสืบท่อ)	๕
๑๒	นำเสนอออกมาจากใจ จริงใจ มิใช่แค่ท่องจำมา	๕
๑๓	กิริยามารยาทในการนำเสนอดูดีน่าประทับใจ	๕
๑๔	ความถูกต้องครบถ้วนของเอกสารและสื่อนำเสนอ	๕
	รวมคะแนนทั้งหมด	๑๐๐

โครงการพัฒนาโครงการคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ

พุทธชยันตีเฉลิมราช

- **นวัตกรรมการเรียนรู้โครงการคุณธรรม ๕ ประเภท ๑ ศูนย์**
 - ก. โครงการคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ
 - ข. โครงการสื่อคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ
 - ค. โครงการวิทยุ-คุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ
 - ง. โครงการธุรกิจคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ
 - จ. โครงการการเมืองคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ
 - ฉ. ศูนย์การเรียนรู้โครงการคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ (โรงเรียนส่งเสริมคุณธรรม)

ส่วนกลาง มีการจัดประกวด/สรรหานวัตกรรมโครงการคุณธรรม ๕ ประเภท เฉพาะ ระดับมัธยมศึกษา เป็นภารกิจหลัก โดยปฏิทินการทำงานของส่วนกลาง จะต่อยอดจากการประกวดในระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประกวดในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ เหมือนปีก่อนๆ ที่ผ่านมา

- โครงการสื่อคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ

มีใช้แค่ผลิตสื่อ แต่มีที่มาของความคิดว่า “ทำไม? ถึงผลิตสื่อคุณธรรมนี้” มีแผนงานการผลิตสื่อ มีกระบวนการนำไปใช้ มีการติดตามประเมินผลว่า สื่อที่ผลิตขึ้นนี้ ทำให้เกิดผลดีอย่างไรต่อผู้รับสื่อ สื่อที่ผลิตขึ้นสามารถช่วยแก้ปัญหาที่ตั้งไว้ได้จริงหรือไม่? จึงจะมีความเป็นโครงการ

- โครงการวิทยุ-คุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ

เป็นโครงการวิทยาศาสตร์ที่**มี**ใช้แค่ทดลองเสร็จประกวดจบแล้วเลิกทำ **ไม่**จำเป็นต้องคิดค้นใหม่ก็ได้ แต่**เน้น**การนำไปใช้จริงเพื่อพัฒนา/แก้ไขปัญหาดังกล่าว ในลักษณะงานจิตอาสา-บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ในโรงเรียนหรือชุมชน โดยสร้างจิตสำนึกความเสียสละต่อส่วนรวมให้แก่เยาวชนได้ดี (บางโครงการสามารถต่อยอดเป็นโครงการธุรกิจคุณธรรม หาทุนมาสนับสนุนกิจกรรมการกุศลได้ด้วย)

- โครงการธุรกิจคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ (ธุรกิจ ๒ ข พอเพียง)

(โครงการธุรกิจเพื่อพัฒนาชีวิตและชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เฉลิมพระเกียรติ)

ธุรกิจที่**ไม่**ได้เน้นผลกำไรสูงสุด **เน้น** “ประโยชน์สุข” สูงสุด ธุรกิจที่มีความเป็นโครงการ สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ “ร่วมกัน ทำดี อย่างมีปัญญา” และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง **ไม่**ใช่ธุรกิจบาป **ไม่**ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข **ไม่**เป็นธุรกิจที่ขัดกับหลักศีลธรรม

เป็นธุรกิจที่มีแนวคิดดีๆใหม่ๆที่ช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวในโรงเรียนชุมชน ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างประหยัดคุ้มค่าสูงสุด มีผลกำไรที่อย่างน้อย **๑๐%** นำเข้ากองทุนโครงการคุณธรรม (กองทุนทำดี) ของโรงเรียน ที่เหลือเป็นทุนหมุนเวียนของธุรกิจเพื่อปรับปรุงหรือขยายกิจการ และจัดสรรเป็นเงินออมหรือทุนการศึกษาของคนทำงาน

- โครงการงานการเมืองคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ

โครงการเชิงยุทธศาสตร์ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนที่มีศักยภาพเป็นผู้นำตัวจริง คิดการใหญ่ (Think Big) ได้ดี มีคุณธรรมเป็นแบบอย่าง มาร่วมกันคิดออกแบบองค์กร โครงสร้าง การเมืองภาคเยาวชน ด้วยตนเองอย่างสร้างสรรค์ไม่จำกัดรูปแบบ เพื่อเป็นเจ้าภาพหลักในการขับเคลื่อน-เกาะติดการทำหน้าที่ของเยาวชน การแก้ปัญหาของเยาวชนด้วยเยาวชนเอง ทั้งนี้ เยาวชนที่เข้ามาสู่ตำแหน่งบริหารองค์กรการเมืองนี้ ต้องเป็นแบบอย่างและถูกฝึกฝนอบรมให้มีคุณลักษณะ ๓ ด้านด้วยกัน คือ ๑) รักชาติรักส่วนรวม ด้วยงานอาสาสมัคร ๒) เป็นคนดีมีศีลธรรม ด้วยการปฏิบัติทางศาสนา ๓) มีความรู้ความสามารถ ด้วยการศึกษาด้านโลกและทางธรรม โดยทั้ง ๓ ด้านนี้ต้องกำหนดให้เป็นข้อปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตในแต่ละวัน/สัปดาห์/เดือน ที่วัดประเมินได้ นับเวลาปฏิบัติได้

โครงการการเมืองคุณธรรมนี้ มักจะพัฒนามาจากการยกระดับโครงการคุณธรรมขนาดใหญ่ที่มีคุณภาพโดดเด่น มาเป็นองค์กรขับเคลื่อนให้เกิดโครงการคุณธรรมทุกประเภททั้งระบบโรงเรียน หรือการยกเครื่องคณะกรรมการนักเรียนให้ถูกออกแบบใหม่ (re-engineering) ให้เป็นองค์กรที่เยาวชนรู้สึกเป็นเจ้าของ แล้วบริหารปกครองในด้านการส่งเสริมการทำหน้าที่ของเยาวชน การแก้ปัญหาของเยาวชนด้วยกันเอง อย่างเกาะติดและเข้มแข็ง ทั้งภายในโรงเรียนและลงสู่ชุมชน

- ศูนย์การเรียนรู้โครงการคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ

โรงเรียนที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ผ่านโครงการคุณธรรมทั้ง ๕ ประเภท อย่างกว้างขวางในทุกช่วงชั้น ทั้งระบบโรงเรียน มิใช่มีแค่ไม่กี่โครงการเพื่อส่งประกวดเท่านั้น จะเป็นโครงการขนาดเล็กหรือใหญ่ก็ได้แต่ต้องมีจำนวนโครงการ ไม่น้อยกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด ตามสูตร

$$P > \frac{N}{100}$$

โดย P = จำนวนโครงการ N = จำนวนนักเรียนทั้งหมด

ทั้งนี้ มิใช่สักแต่จะมีโครงการเยอะ แล้วจัดเป็นงานนิทรรศการ/เทศกาลครั้งเดียวจบ หรือ สร้างเอกสารลอกๆ ขึ้นมาแต่ไม่ได้ดำเนินการจริงจัง โครงการทั้งหมด แม้จะเป็นโครงการเล็กก็ตาม ต้องเป็นโครงการที่ดำเนินงานจริงๆอย่างต่อเนื่อง ในช่วงระยะเวลาอย่างน้อย ๑ - ๒ เดือน ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ลงสู่ผู้เรียนได้จริง โครงการบรรลุเป้าหมายได้ อนึ่ง โรงเรียนควรพัฒนารูปแบบรายงานโครงการคุณธรรม เป็นฉบับง่าย ๓ - ๕ หน้ากระดาษ ก็ได้ ไม่ต้องทำเป็นรูปเล่มสมบูรณ์

การประเมิน ให้กรออกแบบประเมินแสดงจำนวนโครงการและระดับความก้าวหน้าของโครงการทั้งหมดของโรงเรียน พร้อมแนบสรุ่ยย่อโครงการใน ๑ หน้ากระดาษ และสรุปรูปภาพใน ๑ หน้ากระดาษมาประกอบด้วย ส่วนรูปเล่มโครงการฉบับสมบูรณ์ ให้เลือกส่งเฉพาะโครงการคุณธรรมที่มีคุณภาพโดดเด่นสูงสุด ๓ อันดับแรก ของโรงเรียน มาเป็นตัวอย่างสำหรับการพิจารณาในขั้นต้นของการประกวดคัดเลือก เพื่อเข้าสู่การประกวดในระดับประเทศ ต่อไป

๑. รายงานโครงการ จัดพิมพ์ให้มีจำนวนหน้า ๒๐-๕๐ หน้ากระดาษขนาด A๔ ไม่รวมปก โดยแสดงเนื้อหา บทและหัวข้อต่างๆ ตามที่กำหนด ดังนี้ (ดูตัวอย่างโครงการระดับประเทศที่ www.moralproject.net)

(๑) ปกหน้า

(๑.๑) ปกนอก (แสดงชื่อโครงการเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ, ชื่อกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ, ชื่อสถานศึกษา, ชื่อสังกัด โดยระบุสพท., และพิมพ์ระบุว่า รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ ประจำปีการศึกษา..... ระดับมัธยมศึกษา ที่จัดโดย กลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายวิถีพุทธ (กคพ.))

(๑.๒) ปกใน (แสดงชื่อโครงการเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ, รายชื่อสมาชิกกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการโดยระบุ ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง ชั้นเรียน, ชื่อ-ฉายา-นามสกุลพระสงฆ์ที่ปรึกษา โดยระบุวัดและที่ตั้งของวัด หมายเลขโทรศัพท์/E-mail, ชื่อผู้บริหารและครูที่ปรึกษาโดยระบุ ตำแหน่ง หมายเลขโทรศัพท์/E-mail, ชื่อสถานศึกษา ที่ตั้ง หมายเลขโทรศัพท์/โทรสาร/E-mail/เว็บไซต์(ถ้ามี))

(๒) กิตติกรรมประกาศ (แสดงการขอบคุณบุคคล คณะ องค์กรต่างๆ ที่สนับสนุนการทำโครงการ เป็นต้น)

(๓) บทคัดย่อ (สรุปย่อเนื้อหาและประเด็นสำคัญของโครงการเป็นความเรียงใน ๑ หน้ากระดาษ)

(๔) ผังมโนทัศน์ (สรุปภาพรวมของโครงการทั้งหมดเป็นผังมโนทัศน์ ใน ๑ หน้ากระดาษ)

(๕) บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ที่มาและความสำคัญ (อธิบายความเป็นมา แรงบันดาลใจ หรือเหตุผล ที่ทำให้เกิดทำโครงการขึ้น)

๑.๒ วัตถุประสงค์ (แสดงจุดมุ่งหมายของการทำโครงการ เป็นรายชื่อ ไม่ควรเกิน ๕ ข้อ)

๑.๓ ขอบเขตการศึกษาเรียนรู้ (ระบุ กลุ่มเป้าหมาย กำหนดระยะเวลาและสถานที่ ในการดำเนินการโครงการ)

(๖) บทที่ ๒ การดำเนินการโครงการ

๒.๑ วิธีการดำเนินงาน (อธิบายวิธีการดำเนินงาน, แสดงแผนผังขั้นตอนการดำเนินงาน ,แสดงปฏิทินหรือกำหนดการดำเนินงาน และ/หรือ มีรูปภาพประกอบ)

๒.๒ งบประมาณ (แสดงรายการค่าใช้จ่ายโดยแยกเป็นรายหมวดและยอดรวม)

๒.๓ แหล่งที่มาของงบประมาณ (กรณีที่มีการระดมทุนหรือหางบประมาณเพิ่มเติมขึ้นเอง ให้อธิบายถึงวิธีการระดมทุนหรือการเข้าถึงแหล่งงบประมาณนั้นโดยย่อด้วย)

๒.๔ อุปสรรคความผิดพลาดและการแก้ปัญหา (อธิบายถึงอุปสรรคปัญหาหรือข้อขัดข้องต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินการโครงการ และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แล้วสรุปเป็นบทเรียนที่ได้จากการเผชิญปัญหานั้นๆ)

(๗) บทที่ ๓ ผลการดำเนินงาน

(แสดงผลการดำเนินงานโดยการอธิบายพร้อม รูปภาพ และ/หรือ มีสถิติ ตาราง หรือแผนภูมิ ประกอบ)

(๘) บทที่ ๔ การศึกษาวิเคราะห์

๔.๑ ปัญหาและสาเหตุ (ประมวลข้อมูลสภาพปัญหา แล้ววิเคราะห์สืบสาวหาสาเหตุของปัญหา)

๔.๒ เป้าหมายและทางแก้ (วิเคราะห์เชื่อมโยงเป้าหมายของโครงการกับวิธีการดำเนินงาน ว่า เป็นหนทางไปสู่เป้าหมายที่วางไว้อย่างไร อย่างเป็นเหตุเป็นผล)

๔.๓ หลักการและหลักธรรมที่นำมาใช้ (แสดงหลักธรรมและแนวพระราชดำริ หรือหลักวิชาการต่างๆ ที่นำมาใช้ พร้อมอธิบายความหมายโดยย่อ แล้วอธิบายเชื่อมโยงกับโครงการ อย่างสอดคล้องเป็นเหตุเป็นผล)

- ๔.๔ ประเมินผลการดำเนินงาน (แสดงหรืออธิบายเหตุผลว่า ผลการดำเนินงานเป็นไปตาม วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการหรือไม่ เพียงใด เพราะเหตุใด และ/หรือแสดงสถิติ ประกอบ(ถ้ามี))
- ๔.๕ การประเมินตนเอง (สมาชิกกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการทุกคน แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกต่อการพัฒนาตนเอง หรือความประทับใจต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้ระหว่างการดำเนินการ โครงการ)
- ๔.๖ การประเมินและวิจารณ์โดยผู้อื่น (แสดงความคิดเห็นเชิงวิเคราะห์ คำวิจารณ์ และข้อเสนอแนะ ของผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์และพระสงฆ์ที่ปรึกษาโครงการ ๓ ท่าน และ/หรือ บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องอีกไม่เกิน ๕ คน เช่น ผู้ปกครอง, เพื่อนนักเรียนคนอื่นที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม, คนในชุมชน)
- (๙) **บทที่ ๕** บทสรุปและข้อเสนอแนะ
- ๕.๑ สรุปผลการดำเนินการโครงการ (อธิบายสรุปภาพรวมของโครงการทั้งหมดเชื่อมโยงสู่ กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรมตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการคุณธรรม)
- ๕.๒ แผนการดำเนินงานในอนาคตและข้อเสนอแนะ (แผนการดำเนินงานในภาคการศึกษาต่อไป)
- (๑๐) เอกสารอ้างอิง (ถ้ามี)
- (๑๑) ภาคผนวก (ถ้ามี)

๒. สรุปย่อโครงการ ใน ๑ หน้ากระดาษ และ**สรุปรูปภาพโครงการ** ใน ๑ หน้ากระดาษ
สรุปย่อโครงการทั้งหมดและรูปภาพประกอบลงใน ๒ หน้ากระดาษขนาด A๔ ตามตัวอย่างใน
หน้าที่ ๒๒

๓. แผ่นพับ (Brochure) สรุปโครงการ

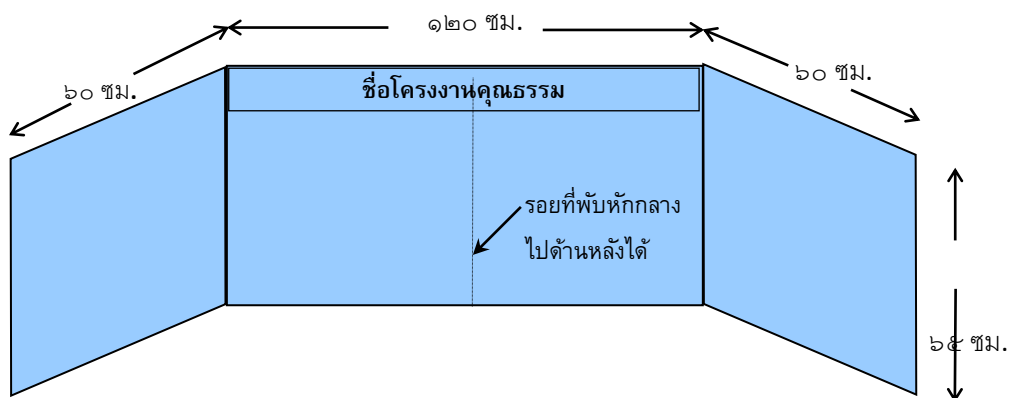
สรุปโครงการทั้งหมดลงใน ๑ แผ่นกระดาษขนาด A๔ ที่พับ ๓ ส่วน ที่พิมพ์ทั้งด้านหน้าและ
ด้านหลัง โดยออกแบบและพิจารณาเลือกเนื้อหา รูปภาพ ตารางหรือแผนภูมิประกอบ ให้
สวยงามสำหรับเผยแพร่

๔. สื่อ Presentation ทางคอมพิวเตอร์หรือ VCD นำเสนอโครงการ

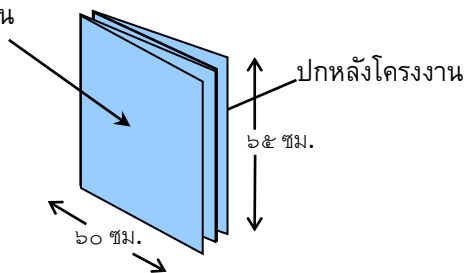
เล่าเรื่องแสดงภาพรวมและเจาะประเด็นสำคัญของโครงการลงในสื่อ Presentation ทาง
คอมพิวเตอร์ในระยะเวลาไม่เกิน ๗ นาที โดยสามารถจัดทำเป็นภาพเคลื่อนไหววีดิทัศน์ (VCD)
หรือ เป็นแผนภาพการนำเสนอ ด้วยโปรแกรมจำพวก presentation เช่น Powerpoint ก็ได้

๕. แผ่นป้าย (Board) นิทรรศการโครงการ

แสดงภาพรวมและสรุปสาระสำคัญของโครงการทั้งหมด ได้แก่ ชื่อโครงการ สถานศึกษา รายชื่อ
ที่ปรึกษาและกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ บทคัดย่อ ผังมโนทัศน์ วิธีการดำเนินงาน ผล
การดำเนินงาน ข้อมูลสถิติ การประเมินผลสรุปผล เป็นต้น โดยมุ่งเน้นการจัดแสดงเป็น แผ่นผัง
แผนภูมิ รูปภาพ ตาราง สัญลักษณ์ ฯลฯ ที่ทำให้ผู้ชมเข้าใจได้โดยไว โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์
และเทคนิคทางศิลปะมาช่วยนำเสนอให้เกิดการสื่อความได้ง่าย ชัดเจน และน่าสนใจ โดยมี
รายละเอียดดังต่อไปนี้

ปกหน้าโครงการ

วัสดุที่แนะนำ: ใช้พลาสติกลูกฟูกหนา ๓หรือ๕ มม.
ถ้าทำได้ถูกต้องตามที่กำหนดจะสามารถพับแผ่นป้าย
สลับกันได้เป็น ๔ ทบ มีลักษณะเป็น Big Book
ขนาดประมาณ ๖๐ x ๖๕ เซนติเมตร ดังรูป

(ตัวอย่าง) **ผังสรุปโมทัศน์โครงการงานคุณธรรม** แบบตารางวิเคราะห์คำถาม ๕ ข้อ (ปัญหา-สาเหตุ-เป้าหมาย-ทางแก้-หลักธรรม/พระราชดำริ)

ชื่อโครงการ: “ลูกแกะเทวดา ล้อมหมาป่าให้สิ้นฤทธิ์” พิชิตปัญหาบุหรี่ยุทธา พัฒนาชุมชนเข้มแข็ง กลุ่ม: ลูกแกะชั้นเทพ โรงเรียน: ไตรสิกขาวิทยา	
(๑) ปัญหา	(๓) เป้าหมาย
<ul style="list-style-type: none">- นักเรียนกลุ่มเสี่ยง จำนวน ๓๐ คน มีพฤติกรรมดื่มเหล้า สูบบุหรี่- เพื่อนนักเรียนมีแนวโน้มลอกเลียนแบบพฤติกรรมเพื่อนกลุ่มเสี่ยงในทางไม่ดีเพิ่มขึ้น	<ul style="list-style-type: none">- นักเรียนกลุ่มเสี่ยง ทั้งหมด ๓๐ คน ลด ละ เลิก พฤติกรรมเสี่ยงลงได้ โดยอย่างน้อย ๒๕ คน เลิกดื่มเหล้าสูบบุหรี่ลงได้เด็ดขาด ภายในภาคการศึกษาที่ ๑- นักเรียนทั้งโรงเรียน ๑,๒๐๐ คน เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ช่วยกันเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงปฏิเสธการดื่มเหล้า สูบบุหรี่ได้- นร.กลุ่มเสี่ยง ๓๐ คน+แกนนำกัลยาณมิตร ๓๐ คน ร่วมกันทำงานจิตอาสาต่อส่วนรวม- นักเรียนในโรงเรียนมีพฤติกรรมใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
(๒) สาเหตุ	(๔) ทางแก้
<p>ปัจจัยภายใน</p> <p>นร.มีความหลงผิด, ค่านิยมผิดตามเพื่อน, อยากรู้อยากลอง</p> <p>นร.ขาดความรู้ ขาดความตระหนัก ในพิษภัยของบุหรี่ย สุรา ยาเสพติด</p> <p>นร.ไม่เคารพยำเกรงในกฎระเบียบของโรงเรียน</p> <p>นร.ขาดธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในจิตใจ ไม่ค่อยเข้าวัด-ปฏิบัติธรรม</p> <p>ปัจจัยภายนอก</p> <p>อิทธิพลเพื่อนกลุ่มเสี่ยง ชักชวน และสร้างค่านิยมผิดๆ</p> <p>ครอบครัวไม่ค่อยดูแล เอาใจใส่ ขาดความเข้าใจในวัยรุ่น</p> <p>ผู้ปกครอง/คนในชุมชน เป็นแบบอย่างไม่ดี ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ให้พบเห็นได้ในที่สาธารณะ</p> <p>ชุมชนมีพื้นที่เสี่ยง เช่น ร้านขายเหล้าบุหรี่ย ถึง ๑๐ ร้าน อยู่ใกล้โรงเรียนถึง ๕ ร้าน</p> <p>โรงเรียน วัด ชุมชน ไม่มีพื้นที่หรือให้ออกาสวยริ้นใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ หรือมีไม่พอ</p>	<ul style="list-style-type: none">- จัดอบรมให้ความรู้สร้างความตระหนักในโทษภัยของบุหรี่ย สุรา ยาเสพติด- จัดรายการ “จะเป็นคนดี ฉันทัญญา” ทางเสียงตามสายของโรงเรียน- ตั้งกลุ่ม “เพื่อนแท้” ดูแลเพื่อนกลุ่มเสี่ยงเป็นรายบุคคลด้วยพลังบวก จนกว่าจะเลิก- จัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวัง “สายลับสีขาว” รายงานพฤติกรรมเสี่ยงทั้งในและนอก ร.ร.- จัดตั้งกลุ่มนักเรียนอาสาสมัครตรวจค้น ทุกวันตอนเช้า “บริสุทธิ์ใจค้นได้ทั่วตัว”- เพื่อนแท้ ไปเยี่ยมบ้าน กลุ่มเสี่ยง เป็นประจำสัปดาห์ละ ๒ – ๓ ครั้ง- นักเรียนกลุ่มเสี่ยง ๓๐ คน นักเรียนแกนนำ “เพื่อนแท้” ๓๐ คน ร่วมกันทำงานจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ในโรงเรียน ทุกเช้า ที่โรงพยาบาลทุกวันเสาร์ และที่วัดทุกวันอาทิตย์- ประชุมร่วม ครู ผู้ปกครอง นร. กับหน่วยงานในชุมชน ตำรวจ สาธารณสุข ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ให้รับทราบและตระหนักชัดในปัญหา ให้ช่วยกันแก้ปัญหาและเฝ้าระวัง- จัดกิจกรรม “ครอบครัวสามัคคี เล่นกีฬา พาเข้าวัด ปฏิบัติธรรม” ทุกส.-อา.ต้นเดือน
(๕) หลักธรรมที่ขาด/บกพร่อง ที่ควรปลูกฝัง: ศีลข้อที่ ๕, หลักวัน “อบายมุข”, สังคหวัตถุ ๔ (ทาน, ปิยวาจา, อตถจริยา, สมานัตตตา), ไตรสิกขา (ศีล, สมาธิ, ปัญญา)	
พระราชดำริ/พระราชดำรัส ที่อัญเชิญมาใช้: บวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน/ราชการ), ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พอประมาณ, มีเหตุผล, มีภูมิคุ้มกัน)	

คณะที่ปรึกษา โครงการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ

- ๑. พระธรรมโกศาจารย์ อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๒. พระอาจารย์ชยสาโรภิกขุ อดีตเจ้าอาวาสวัดป่านานาชาติ
- ๓. พระอาจารย์คุณฐิติ เมธีจตุโร พระวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักปฏิบัติธรรมทุ่งไผ่ จังหวัดชุมพร
- ๔. พระมหาวิชาญ สุวิชาโน หัวหน้าพระวิทยากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยนานาชาติ
- ๕. นายไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม อดีตรองนายกรัฐมนตรีและ รมว.กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ
- ๖. คุณหญิงพวงรัตน์ วิเวกานนท์ นายกสมาคมผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาแห่งประเทศไทย
- ๗. ศาสตราจารย์กิตติคุณ สุมน อมรวิวัฒน์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา และที่ปรึกษาธรรมอาสาสมัครฝ่ายวิชาการ
- ๘. ดร.มณูญ มุกข์ประดิษฐ์ รองเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา
- ๙. คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา อดีตเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

คณะกรรมการกลาง โครงการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ

- ๑. พระมหาพงศ์นรินทร์ ฐิตวิโส ประธาน กคพ. และประธานโครงการฯ วัดสุทัศน์เทพวราราม
- ๒. พระครูสังฆรักษ์ปรีชา ฐิตญาโณ พระธรรมวิทยากรอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๓. พระครูใบฎีกาปิยะพงศ์ ปิยสีโล พระธรรมวิทยากรอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๔. พระมหาสรพงษ์ วรปญโญ พระธรรมวิทยากรอาสาสมัคร วัดแจ้งร้อน กรุงเทพฯ
- ๕. พระครูธรรมศุท(สรยุทธ์ ชยปญโญ) เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม จังหวัดเชียงใหม่
- ๖. พระสังคม ธนปญโญ วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม จังหวัดเชียงใหม่
- ๗. พระวินัย สิริวฑฒโน วัดระฆังโฆสิตาราม กรุงเทพฯ
- ๘. รศ.ประภาภัทร นิยม ผู้อำนวยการโรงเรียนรุ่งอรุณและสถาบันอาศรมศิลป์ เจริญญิก กคพ.
- ๙. นางสาววิไลวรรณ ถักไทย ผู้แทนศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม
- ๑๐. นางบุบผาสวัสดิ์ รัชชตาตะนันท์ ผู้บริหารโรงเรียนทอสี และเครือข่าย ๓ ประสาน ร.ร.วิถียุทธ
- ๑๑. นางสาวอนินทิศา โปชะกฤษณะ ผู้บริหารโรงเรียนสยามสามไตรและเครือข่าย ๓ ประสาน ร.ร.วิถียุทธ
- ๑๒. ดร.ไพรัช สู่แสนสุข อาจารย์วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
- ๑๓. นายพิสุทธิ เกียรติบูรพา ศิลปินธรรมะบันเทิง กลุ่มเรียนเชิญผู้มีจิตศรัทธา
- ๑๔. นายฉัตรชัย เชื้อรามัญ ขบวนการตาสับประรด
- ๑๕. นางอภิศา มะหะมาน ธรรมอาสาสมัคร ผู้ประสานงาน โครงการคุณธรรมแก้ปัญหาเหล่าบุหรี
- ๑๖. ดร.บรรเจอดพร สู่แสนสุข สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สพฐ. เลขาธิการ กคพ.
- ๑๗. นางโชติกา นิตยนันท์ ผู้ประสานงานมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ ผู้ช่วยเลขาธิการ กคพ.
- ๑๘. นายชนวิท ธัมมาสา ผู้ประสานงานโครงการฯ

กลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายวิถียุทธ (กคพ.)

ศูนย์ประสานงานการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ	ศูนย์ประสานงานด้านการเงินและบัญชี
โครงการโรงเรียนวิถียุทธ (ดร.บรรเจอดพร)	มูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ (คุณโชติกา)
สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สพฐ.	๙/๙ หมู่ ๕ ซอย ๓๓ ถ.พระราม ๒ แขวงท่าข้าม
กระทรวงศึกษาธิการ กทม. ๑๐๓๐๐	เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ๑๐๑๕๐
โทร. ๐๒-๒๕๐-๕๕๖๐ โทรสาร ๐๒-๒๕๑-๕๒๑๖	โทร. ๐๒-๘๔๐-๒๕๐๑-๔, ๐๘๓ ๐๖๘ ๒๗๑๒
อีเมล moralproject@gmail.com	โทรสาร. ๐๒-๘๗๐-๗๕๑๔

Website โครงการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ: <http://www.moralproject.net>

<http://www.facebook.com/moralprojectpa>

